

kou a čtením jazyk latinský. Na třetím stupni se pěstovala též filosofie a humanismus. Absolventi třetího stupně odcházeli na univ. Kde byly všechny tři stupně školy, byly pod jednou správou. Některá města měla partikulární školy nižší, t. j. 1. a 2. stupeň, jiná zase vyšší, všechny tři stupně, kdežto v městečkách a na vsích měl školu dětinskou s jedné třídě.

Z neúplného výčtu latinských škol ze 16. stol. lze poznati, že jich bylo v Čechách 101, což jistě nejsou všechny.

Učitelé na partikulárních školách se jmenovali školní oficiálové. Byl to rektor, učící v nejvyšší třídě. Býval to bakalář nebo mistr. Vedle něho byl kolega nebo konrektor a třeba i druhý kolega atd.; pak tu byl kantor a jeho pomocník sukcentor, kteří učili v dětinské škole české a pak hudbě a zpěvu. Rektora dosazoval rektor Karlovy university, kantora a sukcentora si pravidelně - ne vždy - obstarala městská rada. S nově ustanoveným učitelem přicházeli i žáci z jeho působnosti.

Všichni oficiálové byli pod pravomocí universitního rektora. Učitelé bydlili ve škole a vedli pravidelně život mládenecký. A poněvadž je škola nezabezpečila existenčně, ohlíželi se po úřadech nebo zatoužili stát se měšťany, což lze bylo dobrým sňatkem. Proto mívali namířeno nejčastěji na zámožné vdovy, jak jim vyčítala satira z r. 1585, že mnohý učitel

..... zavra na tom radu
vezme sobě starú babu,
když toliko má dům v městě
neb tolarů as dvě stě....

Oženil-li se učitel, opustil školu. To však bylo na školách vyššího stupně.

Když byl na školu dosazen kantor nebo sukcentor, pak to byla jen škola malá. Stávalo se, že z větší školy přešel třeba kantor na menší a tam byl rektorem.

Městské děti bydlily u rodičů a chodily do školy, zato žáci ze vzdálených míst a chudí /mendíci/ bydlili ve školách, takže školy byly jako alumnáty. Chudí dostávali stravu od měšťanů a ostatek si vyzpívali v kostele, na svatbách i pohřbech nebo si vykoledovali a vyžebrovali. Do školy začaly děti chodit v 6. nebo 7. roce. Chodil však, kdo chtěl, protože nebylo povinné školní docházky. Vyučovali se počínalo v létě o 6., v zimě o 7. hod. ranní a vyučovalo se dopoledne po 3 hodí

nách. Ve škole sedávali žáci pravidelně na lavicích bez lenochů s knížkami na kolenou, jindy zase okolo kateder po zemi. Učitel seděl v katedře /učitelské stoličce/ a odtud žákům předčítal. Nad katedrou byla tabule. Kárnými prostředky byla metla a prut.

I n s p e k c e i ve škole konali, vedle správce, inspektoři městskou radou ustanoveni, bývalí učitelé. Vrchní dozor měli rektori pražské university.

Nebyly příliš vysoké mety tehdejších škol, ale škola naučila, čemu naučiti chtěla. I školami dětinskými, obecnými /i soukromými neboli pokoutními/ pronikala znalost čtení a psaní, čehož byl účastný i lid poddaný, ježto touha po čtení a vědách byla u českého člověka odedávna.

Školy bývaly obyčejně u kostela /a hřbitova/. V 16. stol. byly budovy školní již velké. V městečkách a vsích byly však malé.

Od polovice 16. stol. se začaly r o z l i š o v a t i školy nižší, elementární, od středních. A tu za předchůdce, ba někdy i zakladatele, moderní školy /německé/ světské bývá označován M. Martin Luther, který se obracel r. 1524 "posláním" k městským radám v Německu, aby zakládaly školy pro chlapce i dívky v městech i na venkově, aby děti chodily do školy každodenně. Ve větších městech ať se zakládají knihovny. A ježto podobné úsilí vedle Luthera vyvíjel i Melancthon a Bugenhagen, položila reformace v Německu základ k lidovému vzdělání. Reformace v Čechách vyvrcholila v Jednotě bratrské. Jednota však nevěnovala hned od počátku lidovému školství dosti péče vlivem duchovního svého otce Petra Chelčického. Její elementární školství bylo nedokonale, ježto hlavní péče a potřebné vzdělání mládeže ponecháváno rodičům a kněžím. Působením Blahoslavovým však nastal obrat a povznesly se bratrské školy latinské vyšší. Ale ani tehdy nevěnovala Jednota, jak ukazuje Em. Havelka, dosti péče obecnému školství, ať se starala o vzdělání každého věřícího alespoň tolik, aby uměl čísti v bibli a zpívat z kancionálu.

K a t o l i c k á m ě s t a v 16. stol. /Plzeň, Budějovice, Soběslav, Děčín, Polná a j./ nebrala učitelů od university podobojí. Ty pravidelně obstarával jesuitský řád. R. 1556^{byl} jesuité povoláni do Prahy a otevřeli hned kolej a latinskou školu, jež byla mateří jesuitských gymnasií; pak si založili akademii o 2 fakultách a konečně otevřeli

i dětinskou třídu, v níž se po česku učili žáčkové elementárním nau-
kám. Nevěnovali však elementárním školám mnoho péle a pozornosti, za-
střední školství dařili štědře.

Ač ve školství českém v době předbělohorské, stojícím na značném stup-
ni vývoje, prováděny některé reformy a ohlašovaly se pokusy ve pros-
pěch jeho povznesení, přece nebylo vzestupu na školách elementárních,
omezených na trivium a učení náboženství, které se stalo od reformač-
ní doby samostatným předmětem.

II. Do reforem v 18. století.

Zatím se převalila přes Čechy strašlivá bouře, česká a třicetiletá
válka. Po zdolání českého odboje byla česká země zcela vydána proti-
reformaci, která zničila střediska starší kultury, když se veškeré
školství /a censura knih/ dostaly pod vrchní dozor jesuitů vládním
dekretem z listopadu r. 1622. Zaniklo nekatolické školství a na jeho
místě jesuité pro obecný lid zřizovali škol velmi málo. Více se stara-
li o školy elementární v národním jazyku piaristé /v našem okolí v
Litomyšli od r. 1640/. Udržely se, ovšem po proměně náboženské, školy
v městech.

V této době naprostého úpadku stává se reformátorem školství, ale jin-
de, ve vlasti nesměl, Jan Amos K o m e n s k ý. Ten rozdělil léta vý-
chovy na dětství, chlapectví, dospívající věk a jinošství a každému
přiřkl školu, chlapectví šestiletou elementární s jazykem mateřským,
která měla býti v každé obci jako škola mateřská /dětství/ v kaž-
dém domě. Školy mateřské a elementární měly ovládnouti všechnu mládež
obojího pohlaví. Podle Komenského potřebují všichni bez rozdílu vzdě-
lání, na které mají právo jako lidé. Proto třeba otevřít školy, jež
by byly dílnami lidskosti.

Komenský jako vyhnanec bloudil světem, a když viděl zkázu všeho, chtě-
l pomoci národu výchovou a vzděláním. Když pak mírem vestfálským byly
zmařeny všecky jeho naděje na návrat do vlasti, dává loučení emigrac
výraz v "Kšaftě umírající matky Jednoty bratrské", kde důtklivě radí
národu, aby pečoval o vzdělání a výchovu mládeže: "Šesté, odkazují tob
mládeže lepší, pilnější a zdárnější cvičení, nežli bývalo. Přehlídala
jsem já /Jednota/ tuto, svěřující je cizím, kteříž mi syny mé povášnil
a pokazili. Kdyby se líbilo Bohu navrátiti mne k časům zvolnějším,
napraviti bych v tom hleděla; ale sama o sobě naději trátíc, tebe pro

sím, vlasti milá, s osvědčováním, abys to napravila. Ale tobě předně náleží, nezanedbávati dědictví svého, kteréž tobě odvedou, když čas přijde, synové moji..."

P o v á l c e t ř i c e t i l e t é elementární školy byly velmi bídné, takže na to naříkal český sněm r. 1654. Dobrých učitelů bylo poskromnu. Vždyť na př. v Písku kandidát učitelství sotva dovedl slabikovati a v Poděbradech byla taková škola, že byla obava před deštěm a zvláště větrem. Byla to škola prabídná, jakých bylo mnoho po vlasti naší, jak dosvědčují zprávy duchovních konsistoří zasílané. Všechny školy však byly podřízeny dozoru kněžskému.

S p l a t e m to bylo všelijaké. Ještě v městě byli na tom učitelé lépe. Na venkově však zřídka, kdy se dostalo učitelů peněžitého platu, spíše obdržel naturálie, na př. od chalupníka po čtvrti obilí, a od sedláka po dvou. V Ledči dostával učitel z každého statku 4 snopy obilí. Tomu se říkalo posnopné. Posnopné jako roční plat od obcí měl r. 1700 učitel při škole mikulovické a jezbořické. O posnopném však mikulovický farář Matěj Žalkovský poznamenal, že je velmi neúměrné služby učitelů /ludimagistri ipsi habent certam pensionem annuam in frumento a communitatibus, vulgo posnopy, suo tamen servitio valde im proportionatam- Krásl, Reponsa ad 42 puncta 147:/

Kdo školu udržoval, ustanovoval učitele, pravidelně s duchovním. Za učitele byli ustanovováni rozliční lidé, nejčastěji bývalí vojáci nebo řemeslníci znalí čtení, psaní a počtů. Studovaných bylo málo. Nejednou bývali kantoré a nebylo škol.

V Hospodářské knize Kryštofa Fischera z r. 1679 /Český archiv, XXIII. 469/ je pobídka schopné děti posílati do školy, aby učitelé "je čísti a psátí, počítati a jiným svobodným uměním naučili". To potvrzuje, že se ve školách učilo počátkům čtení, psaní a počtů. Náboženství, nebo jak se říkalo katechismu, vyučoval pravidelně duchovní. Konsistoř ukládala farní správě horlivou katechesi. V tom měl pomáhati i učitel při výkladu jiných nauk, ba i při psaní latinky. Pro ten předmět vydala r. 1692 pražská konsistoř předlohu "Přehled víry křesťanské v přiměřených větách, ježž učitel psal na tabuli..."

Jaký měl býti učitel, to pověděl i pražský arcibiskup Jan Josef hr. Breuner, když vydal r. 1697 instrukce pro vikáře a faráře. Byly rozepsány dUchovenstvu r. 1698. V instrukci ve článku 55. se nařizovalo,

aby měli učitele katolíky, nepodezřelé z herese, skromné a poslušné, kteří by děti /v instrukci se psalo pueros, tedy chlapce/ pilně ovičili nejen v literním umění, ale i ve zbožnosti a naváděli je ke zbožné modlitbě, k poslušnosti vůči vrchnostem a rodičům, jakož i k tomu, aby znaly zpaměti základní pravdy víry. /Podlaha: Dějiny arcidiecése pražské, I. 163/.

O d k a z ů ke školám, jako bývalo v 16. stol., n e n í , protože venkov tonul v kruté bídě. Proto také bylo ke školám hodně neochoty, a ježto rodiče neradi posílali děti do školy, byl prospěch příliš chatrný. Učitelem směl být jen katolík. Duchovní, který měl dozor nad učitelem a školou, přijímal od něho vyznání víry a podával časem konsistoři zprávy. Poněkud výše stály školy v městech, kde se žáci ovičili v latině.

Byly tedy celkem elementární školy ubohé, učitelé bídne živořící musili hledatí vedlejší zaměstnání, které by je uživilo, a nemohli mítí o metodě vyučovací ani tušení. Každý učil, jak dovedl a jak byl pilný....

Většina vrchností neplnila svých povinností ke školám, nebo se škole přímo bránila. Vrchnost nechtěla mítí z lidu učence, ale robotníky. Také rodiče pokládali školy za obtíž. A poněvadž ještě nebylo povinné docházky školní, posílal děti do školy, jen kdo a kdy chtěl. Proto byly skoro zbytečné výzvy, aby rodiče posílali děti do škol tam, kde jsou. /Český archiv, XXIII., 122/. Vyučování bylo nepravidelné, učitelé chatrně vzdělaní často nedostávali služného ani sami, z tím méně jejich pomocníci. Byli tudíž odkázáni na tzv. sobotáles, jež si týdně vybírali od rodičů dětí a hledali vedlejší výdělek, což potrvávalo dlouho do stol. 18.

Nejčastěji učitel zastával službu varhanickou a zpěváckou tam, kde byl kostel. Od obce dostával nějaké dříví k palivu a směl si od sousedů vybíratí desátek a koledy. Někdy poskytl obec svému kantorovi kousek pole, aby se mu nemuselo odváděti posnopné.

Stav obecného školství, jak se přenesl do 18. stol., potřeboval nápravu, zvláště když v okolních státech nebyli hluší k potřebám vzdělání širokých vrstev lidových. Bídu obecného školství před dobou oprav v Čechách dosvědčuje nejmenovaný pozorovatel o selském povstání r. 1775 /Věstník Král. české spol. nauk, 1895, II./ - Nikdo prý se neptá, když hledá učitele, umí-li něco, ale postačí, je-li hudebník

nebo hraje-li alespoň na varhany. Plat mají učitelé blednější než obecní pastuchové, proto si musí vydělávat na živobytí hraním po hospodách, nebo jako sluhové farářů. Takoví lidé jsou pak špatnými učiteli a nelze se proto diviti, že v Čechách za takového stavu věcí jest v lidu úžasná nevědomost a zkáza mravů.....

Částečný obrat nastal za Marie Terezie, v jejíchž prvních letech vlády bylo v celém království Českém jen asi 1.000 obecných škol, do nichž sotva chodilo 30.000 žáků.

III. Ke škole obecné.

Východiskem opravných směrů ve školství se stala od r. 1760 dvorská studijní komise, již byly podřízeny zemské studijní komise. Marii Terezi šlo nejvíce o vybudování obecného školství. Popudem k jeho organizaci bylo zrušení jesuitského řádu. Ve škrtnutí školských věcech působil na císařovnu memorandum pasovského biskupa Leop. Arn. hr. Firmiani, který již r. 1769 doporučoval uvést v řádný stav obecné školství nařízením. Ježto studijní komise neprováděla oprav, svěřila Marie Terezie vybudování obecného školství odborníku z Pruska, který již /1765/, zreformoval obecné školy v katolickém Prusku, zaháňskému opatovi Janu Ig. Felbigerovi.

Jeho organizační návrh vydaný 6. prosince 1774 s názvem Allgemeine Schulordnung für die deutschen Normal, Haupt- und Trivialschulen in den sämtlichen k. k. Erbländern, v němž pronikl osvícenský názor doby, že vzdělání není privilegium a patří všemu lidu, rozeznává elementární školy triviální, hlavní a normální. Při farním chrámě měla býti škola triviální o 1 nebo 2 třídách pro učení trivia a náboženství; měla v učebných předmětech i návod k rozšafnosti a hospodářství nebo ve městech k průmyslovým a ručním pracím. Povinná docházka školní trvala od 6 do 12 let, mohly však děti na venkově býti osvobozeny za léta 18 od docházky. Leč od 13 do 20 let byli žáci povinni choditi do dvou o p a k o v a c í e h h o d i n v neděli. P r á z d n i n užívala mládež od 15. srpna do konce září vedle polodenního oddechu ve středu a sobotu. Na konci běhu prokazovali žáci vyspělost veřejnou zkouškou, při níž pilní byli vyznamenáni odměnou.

Být učitelův měl býti oddělen od učeben a opatřen komorou, pecí, sklepy chlívem, dvorkem a pod.

Ve větších městech, zvláště krajských, měla se zřídit i h l a v n í

škola, která vedle předmětů školy triviální poskytovala i přípravu ke studiím /latina/ i přípravu pro řemeslníky a rolníky. Ve městech, kde bylo možno otevřít jen 3 nebo 2 třídy, zřizovaly se o něco později *m ě s t s k é š k o l y*, které se v učení řídily podle školy hlavní. V každé zemi zřízena *š k o l a n o r m á l n í*, neboli vzorná s rozšířenou osnovou škol hlavních s kursy pro učitele. Proti duchu Komenského hřešila nová organizace tím, že školy normální byly cele německé i v českém kraji, školy hlavní z většiny /1. třída česká, druhá částečně česká, 3 a 4 byly německé/. Školy triviální se měly řídit jazykem obyvatelstva, ale velmi brzy /podle dvor. dekretu z r. 1766/ pronikala i v českých krajích jako učební předmět němčina /na př. v Hroch. Týnci/. Tak měla škola provádět germanisaci německých národů, což ještě zesíleno v období josefinském.

Učitelé škol normálních a hlavních měli být mocní německého jazyka, dostávali plat na penězích od školské komise /škol. fondu/, navenkovských školách platily učitele obce a vrchnosti. Jako nejlacnější způsob úhrady doporučoval řád, aby učitelé byli dáni v užívání pozemky, obilí a pod. Vybírat školský plat, *s o b o t á l e s*, označeno za vhodný příjem, doporučoval se i příspěvek z kostelních příjmů a j. Učitelům na venkově výslovně dovoleno si přivydělávat vedle školy i jinak, doporučovalo se řemeslo, včelařství a j., nesměli však provozovat hostinskou živnost, hrát po hospodách, být obecními písaři. Na triviální škole dozírali faráři, v kraji okresní dozorcí, pravidelně vikáři. Školství v zemi bylo podřízeno zemské školní komisi, jež ustanovovala okresní dozorce i učitele a skládala se ze 2-3 školních radů, plnomocníka biskupova, sekretáře a ředitele normální školy. Svět-
ský dozor vykonával v městech magistrátem ustanovený měšťan, v městech a vesnicích vrchnostenský úředník, nebo soused jmenovaný obcí. Světští dozorcí pečovali o hospodářskou stránku a školní docházku, duchovní o stránku morální a literární.

Opravný Felbigerův plán se nejrychleji uskutečnil v Čechách vlivem probošta Ferdinanda Kindermanna, germanisátora české mládeže, povýšeného na šlechtice von Schulenstein a biskupa v Litoměřicích. Jeho přičiněním v době josefinské zavedeny do elementárních škol předměty praktické, jako předení, pletení punčoch, šití, ale také základy prací v zahradě a na poli, zaváděla se péče o ovocné stromy a chov

všel.To však Kindermanna dlouho nepřežilo.Takové "industriální kursy" měli na př.v Chrudimi.

Pro vzdělání učitelů elementárních škol se zřizovaly od r.1775 preparandie,kursy při normální škole a vybraných školách hlavních po venkově,na př.od r.1777 v Hradci Kr., 1791 Kolín a dokonce doložený z r.1776 takový kurs v Pardubicích /Archiv Chrudimský,1 A 19.1,74, 82,92/,ač se pravidelně počítá s pardubickou preparandou /Sakař Dějiny Pardubic III,2.,153/ v l.1800-1850.Byly to náhrady za pozdější učitelské ústavy.Po absolvování tříměsíčního kursu a zkoušce mohli se kandidáti stát učitelskými pomocníky na školách triviálních,po kurse šestiměsíčním byla jim umožněna služba na školách hlavních /městských/.

Učitelům a pomocníkům na triviálních školách stanoven minimální příjem,zvaný kongrua,do něhož se započítaly i příjmy ze služeb kostelních,zisk z pole atd.Plat vyměřen nízko /pro učitele 130 zl.,pro pomocníka 70 zl./,i když si učitelé vybírali malý,pevně stanovený plat,sobotales,k němuž přistupovaly i koledy,posnopné,novoročné a j.v.Zle bylo pro učitele,když po formálním zavedení povinných školních docházek dbal,aby děti chodily do školy.Pak docházelo k nestovnalostem a kyselostem mezi občanstvem a učitelem.

Edyž prostředky školského fondu nestačily na školy,upraveny r.1787 p a t r o n á t n í p o m ě r y škol tak,že kdo byl patronem a presentátorem fary,ten stal se i patronem školy.Tak byla vrchnost povinna dáti při stavbě školy stavební hmoty,patron zaplatiti řemeslníky a obec obstarati potahy a dělníky.Škola pak podle josefinských tendencí měla býti tam,kde v obvodu půl hodiny cesty bylo 90 - 100 dětí školou povinných / 6-12 let/.Na každých dalších 50 dětí měl se učiteli přidati pomocník.

R.1777 vydán německy tištěný r o z v r h u č e b n ý c h předmětů pro školy na velikém archu papíru a musil se vyvěsiti v učebnách.V době Josefa II.vyvrcholila vědomá germanisace škol,započatá již za Marie Terezie.Školství však vyňato z d o z o r u duchovních,když zavedení krajští visitační komisaři školští,podřízení krajskému hejtmánovi.Stali se však i nástroji germanisačních plánů vládních.Úřad světských krajských komisařů školských potrval jen do r.1805,kdy škola ství vydáno církvi.Dozor nad všemi školami elementárními měl vrchní školní dozorce při zemské vládě /guberniu/.

Období josefinské v duchu osvícenství dává vznik nekato-
líckým školám, jež do té doby směly býti jen v Ašsku, Slezsku a
Bukovině. Toleranční patent z 13. října 1781 dovoloval vyznavačům aug-
sburského a helvetského vyznání, aby si zřídili sbor, chrám a postavi-
li školu, tak kde se přihlásí 100 rodin neb 500 obyvatelů k protes-
tantismu. Sbory si směly ustanoviti a vydržovati učitele znalého vy-
pracované v methodní knize /Methodenbuch/. Nesměly se však nekatolic-
ké školy zřizovati tam, kde byly již školy katolické.

Instrukce z r. 1789 nařizovala, aby školní komisaři provedli popis
škol po krajích. Školy, z nichž každá měla popisný arch, byly v
něm seřaděny abecedně podle panství. V popise jest uveden patron
školy, přiškolené obce, počet a výčet učitelů, soupis dětí školou po-
vinných, soupis příjmů učitelových a j. Podle toho poznáme, kolik škol
bylo v Čechách.

Germanisace ve škole postupovala, takže, když po smrti
Josefa II. čeští stavové se dožadovali, aby se češtiny používalo i na
gymnasiích /odtud vytlačena za Marie Terezie r. 1777/, zemská vláda
v Čechách 13. února 1791 namítala, že jest již velmi málo škol českých
a že jich ubývá jakož i českých žáků.

K úsilí germanisačnímu za císaře Františka se přidružila i školská
reakce zahájená H. F. Rottenhannem, který v pamětním spise doka-
zoval, jak je nebezpečné vzdělání nad potřebu a že učitelé není tře-
ba vyššího vzdělání. Školní řády podrobeny revizi a po ní triviální
školy postaveny na roveň ústavu chudých, protože prý děti do nich
chodící náležejí "oněm třídám společnosti lidské, které si téměř
všecko své živobytí opatřují námahou fysickousil svých". Proto jest
úkolem triviální školy, aby poskytla jen tolik, kolik lidé potřebují,
aby se při životní práci nemátli a byli se svým osudem spokojeni,
asi podle zásady, že Rakousko nepotřebuje lidí učených, ale dobrých
poddaných. Revisní komise vypracovala pak návrh nové školní organi-
sace, do něhož shrnula i vydaná školní nařízení. Ten po schválení pa-
novníkem vydán 11. srpna r. 1805 jako Politische Verfassung der deut-
schen Schulen für die k. k. österreichische Provinzen... o 478 člán-
cích. V život vstoupilo Politické zřízení v 1. polpleti r. 1806, kdy
přestali převzatí biskupské konsistoře správu obecné školy.

Zřízení z r.1805 podřizovalo školství obecné dozoru farářů /škály místní/ a vikářů /v okrese/.Ti podávali zprávy konsistoři a kraj. úřadům;těmto náleželo se starati o školní budovy a náklad na školu. Konsistoře a kraj.úřady zasílaly zprávy zemské vládě a ta zase úhrnou relací vídeňské vládě.

Politické zřízení školní znalo zase 3 druhy obecné školy,

1. t r i v i á l n í /farní,filiální nebo lokální/,jejichž úkol výslovně vymezen triviem /čtení,psaní,počty/ a učením náboženství,
2. školy h l a v n í buď tříleté nebo čtyřleté,při nichž 4.třída se dělila na 2 roční doby,

3.školy normální nazvané v z o r n ý m i školami h l a v n í m i které byly vyhrazeny výcviku budoucích učitelů.Pro vzdělání obchodní,průmyslové a hospodářské měly se zřizovati v hlavních městech nebo sídlech obchodu a průmyslu školy r e á l n í .V hlavních městech doporučováno zřizovati zvláštní školy pro dívky z lepších rodin.Kde však nebylo takových škol,tam směly dívky choditi společně s chlapci do školy hlavní v 1.tř.,ve tř.2. se oddělily,do 3 tř.však chodily,jen pokud bylo místo.

M a x i m u m dětí pro jednoho učitele stanoveno na 80;bylo-li jich snad nad 100,zřídila se třída s pomocníkem a při počtu nad 200 dětí se přibral druhý pomocník.Vesnické školy triviální byly chudé školy pro chudé,což se zračilo i ve vnitřní úpravě. U č e b n á měla mít také vnitřní okna a kamna;lavice byly pro 6 žáků.Pak tu byla velká tabule,skříň na knihy,židle pro faráře a dozorce.Řád školní a rozvrh hodin byl vyvěšen.

P o č á t e k škol.roku se řídil místními poměry,jen na školách hlavních se zahajoval 1.listopadu,od r.1826 pak 1.října.Slavnostní zkoušky závěrečné zůstaly.P r á z d n í n y trvaly v čas žní 14.dní,vinobraní nebo senoseče nebo klizení ovsa 3 neděle.

Povinná školní docházka stanovena i nadále od 6.do 12.roku,načež do 18.roku a podle dvor.dekretu z r.1823 do 15 let,byly v neděli opakovací hodiny.R.1806 vrchní školní dozorce hradecké diecése,kanovník Josef Čeněk,vybízel venkovské učitele,aby každý týden oznámili ústně duchovnímu správci a rychtáři "váhavé dívky" a dospívající mládež "váhavě opakuující hodiny."
Žáci škol triviálních se dělili-podle Politického zřízení-na 2 od-

dělení, první /dvouleté/ s l a b i k o v a l o, zato ve druhém /čtyřletém/byli " č t e n á ř i a p o č t á ř i".

Učitelům přísně uloženo, aby přijímali svátosti. Přípravu učitelů škol opatřil hlavních opatřil jako dříve šestiměsíční kurs, učitelé škol triviálních se vzdělávali na kurse tříměsíčním /byly na př. při hlavních školách v Pelhřimově, Poličce, Pardubicích, Hradci Kr. a j./, r. 1822 prodlouženém na 6 měsíců. Nařizeno však, kdyby učitel měl ve škole nedostatečný prospěch, aby byl přikázán na 1-3 týdny dobrému učiteli v sousedství, aby se ještě přiučil.

Učitele ustanovovala zemská vláda po návrhu konsistoře. Presenční právo měl patron školy.

Se službou školní byla spojena i služba kostelní. Plat samostatného učitele na venkově stanoven na 150 zl. /tehdy již poklesly peníze/ a pomocníka na 70, později 80 zl. ročně. Do této výměry se započítával, jako dříve, příjem za kostelní službu, z nadací, školného. Pro sbírku školného /sobotálesu/ se počítal rok 47 týdnů, pak se ze 100 dětí pro výpočet odečetlo 10% a chudým se plat odpustil. Od května 1816 se platilo učitelům triviálních škol 250 zl. /r. 1811 nový pokles peněz po státním krachu/, pomocníkům 120 zl. ročně.

Nárok na p e n s i měli jen učitelé škol hlavních, vzorných a reálných, kdežto učitelé škol triviálních měli učitelovati do smrti. Když však nemohli pro stáří nebo chorobu, dostali pomocníka. Tím se však jejich hubený plat ještě menšil. V d o v á m se dostávalo jen podpory z pokladny chudých. Sloužil-li učitel triviální školy více než 10 let, brala vdova celou porci, tj. 8 kr., jinak jen 6 kr. denně podpory.

Změnou doby odumírala i dvorská studijní komise, obnovená r. 1808, nejvyšší to orgán školský pro celou říši. Do r. 1848 neprovedla žádné změny v učebné osnově škol, ba dokonce r. 1845 podala zprávu, že obecné školy rakouské jsou dobré a není třeba je měnit.

Leč v době Ferdinanda V. se počal u nás uvědoměle pěstovati český n á r o d n í r á z, když memoranda Vinařického a Jungmana z r. 1832, žádající české vyučování v nižších školách i pozdější podobná osvědčení J. F. Smetany /1843/, Šafaříka, Tomka, Havlíčka a j. byla odbyta planými výmluvami stejně jako požadavek, aby v každé diecesi byla jedna hlavní škola povýšena na vzornou a určena pro přípravu kandidátů učitelství. Vlivem probuzeného národního hnutí přece jen proni-

kaly školy s českou řečí vyučovací, když vlastenečtí kněží a učitelé byli přáteli škol a již delší dobu literárně usilovali o zdokonalení a zjednání práva českému jazyku na školách /na př. Rautenkranz, J. Javornický, P. J. Svoboda/ připravující tak půdu reformě ve smyslu rovnoprávnosti národní, když již školy triviální i hlavní nestačily kulturním potřebám. K tomu ostatně mířil také oběžník pražské konsistoře z 20. března 1848. Tomkův návrh ze dne 30. dubna 1848 na zrovnoprávnění češtiny na školách a dodatné nařízení pražské konsistoře ze dne 14. dubna 1848 o vyučování jazykem mateřským a konečně návrh šesté sekce Národního výboru ze dne 3. června 1848 na zrovnoprávnění jazykové na školách. K němu Národní noviny /1848, 53/ připojily některé dodatky ve snaze, aby nezůstaly v Čechách některé školy ryze německé.

R. 1848 dvorskou studijní komisi vystřídal ministerstvo vyučování, v němž významným činitelem pro vyučování byl podsekretář, doktor lékařství, básník a filosof Arnošt svob. pán Feuchterleben se svým vědeckým poradcem Exnerem. Odtud vyšel návrh nárysu reorganizace školství.

R. 1848 prohlášena o b e c n á š k o l a zásadně za ústav národní s vyučovacím jazykem mateřským. Tehdy také zřídila vláda první českou hlavní školu v Praze v Panské ulici s českým kursem pro učitelstvo. Nařízením ze dne 17. září 1848 přestaly kursy v preparandách ku vzdělání učitelů a zavedeny jednoroční kursy vzdělávací, které r. 1849 rozšířeny na dvouleté, z nichž vznikly časem učitecké ústavy. Jednoroční kursy byly povolovány jen dočasně podle místních potřeb, kdy by dvouleté školy nestačily. Do kursu se mohli přihlásiti absolventi nižšího gymnasia nebo reálky alespoň 16 letí s předběžným hudebním vzděláním.

Potřeba hlubšího vzdělání praktického pro stavy občanské, řemesla, obchod i hospodářství vedla k tomu, že se měnily čtvrté třídy hlavních škol po r. 1849 ve školy měšťanské neboli nižší reálky, podreálky o 2 nebo 3 třídách, spojené i nadále se školami hlavními a pokládáné za rozšířenou školu národní.

Když v Rakousku zaveden od 1. ledna 1852 opět absolutismus, byl zastaven i pokrok osvěty, třebaže university za ministra hr. L. Thuna byly zmodernisovány a zdokonaleno školství střední. V poměru církve

a státu nastalo sblížení. Roku 1855 umluven byl mezi vládou a říšskou kurií konkordát, vyhlášený císařským patentem 5. listopadu. Rušil všechna omezení, jimiž vázána byla církev jednak ve styku s Římem a se členy svými, jednak ve správě seminářů a církevního jmění. Stát odevzdal církvi nejen statky studijního fondu, zřízeného ze jmění zrušených klášterů, ale i všechny vrchní dozor nad vnitřní stránkou školství. Škola přestala být politikum a stala se ústavem konfesionálním. Učitelé i dozorcí musili být téhož vyznání. Odchýlili se kdo od víry, byl ze školy odstraněn. Učitelské porady se počínaly modlitbou nebo církevním zpěvem. Pro úřad učitelský vedle ustanovení státního úřadu bylo nezbytné schválení církevní.

Období konkordátu znalo šestiletou povinnou docházku školní jako doba dřívejší. Na školy nově zřizované přinášely náklad obce a vrchnosti. Sobotáles zůstal, nevybírali jej však učitelé, nýbrž obec a odváděla učitelů. Dluhoval-li dříve jednotlivci učitelé sobotáles, dluhovali jej nyní nejednou obec. Od r. 1854 obce nahrazovaly učitelům paušálně školné za chudé děti. Opakovací hodiny zůstaly pro mládež od 12 do 15 let. Učitel zůstával skromný ve svých nárocích. V období konkordátu zůstaly beze změny školy hlavní a normální, na nichž byla stále němčina jazykem vyučovacím, takže to byly poněmčovací ústavy jako ve stol. 18. a dodávaly českým městům německého nátěru. Byly také příliš vzdáleny všeobecného vzdělání lidového.

Dozor nad školstvím po stránce pedagogické a didaktické měly od r. 1850 zemské úřady školní, v nichž byli referenty školní radové, později zemští školní inspektoři.

Josefinský kantor se udržel i při konkordátní škole. A proto konkordát nezastavil u nás povlovného vývoje obecné školy, o čem se vedle učitelů zasloužili i národně uvědomělí kněží, kteří si vážili pokroku národa. Ostatně i učitelské porady vikariátní vykonaly kus obrodné práce.

Zatím 20. října 1860 padl absolutismus, ministerstvo vyučování připojeno jako zvláštní oddělení k ministerstvu vnitra a těžiště školských věcí se přenášelo do zemských sněmů. Říš. zákon z r. 1862 a zem. zákon z 16. dubna 1864 přiklaly pravomoc nad národními školami obcím a po zrušení závazků bývalých vrchností a patronů 13. září 1864 uložen veškeren náklad na školství obcím, kterým za to přičtena všechna práva zrušených patronátů a presentace učitelů, jež podléhal

schválení zemské vlády.

Opatřiti náklad na školy bylo nyní starostí obecního zastupitelstva a kde bylo přiškoleny několik obcí, bylo to povinností autonomního školního výboru, podřízeného v té věci okresnímu výboru. Zemský zákon z 18. ledna 1866 zavedl do obecných škol český jazyk jako výhradní jazyk vyučovací s nepovinnou němčinou.

Od r. 1867 mělo školství opět své ministerstvo, jehož správu převzal po krátkém provisoriu Leopold Hasner von Artha. V prosincové ústavě z 21. prosince 1867 vytyčena základní práva občanská a prohlášena věda a vědecké učení za svobodné, uznáno ve škole rovné právo jazyků v zemi obvyklých a stanoveno, že se má dostati každému národu škol v jeho jazyku, aby nebyl nucen učit se jazyku jinému; státu však přiřčeno při vyučování a vychovávání právo nejvyššího řízení a dozoru. Nedlouho po té, říš. zákonem z 25. května 1868 zbavena škola závislosti na církvi a stát převzal vedení školství, takže přestal platiti ve školství konkordát k veliké nelibosti církevních kruhů /alokuce papeže Pia IX. 22. června 1868/, výslovně zrušený o něco později. Církve podržely jen právo a dozor při vyučování náboženství a náboženských cvičeních. Zákon prohlašoval, že veřejné školy jsou pro všechny žáky bez ohledu na jejich náboženské vyznání. Učiteli se stávali ti, kdož nabyli zákonitě způsobilosti a nemuseli býti téhož vyznání jako žáci. Církevní úřady rozhodovaly jen o způsobilosti učitele náboženství. Učebnice schvalovalo minist. vyučování, náboženské jen po připuštění se strany církevních úřadů. Ježto stát řídí a dohlíží na vyučování, stanovil zákon, že se zřídí v každé zemi zemská školní rada /místo dřívějšího dozoru konsistoří/, okresní školní rada /místo dozoru farářů/.

Říš. zákonem ze dne 14. května 1869 vytvořena **O b e c n á š k o l a**. Přestala býti školou pro nižší stavy, za jakou ji kdysi prohlásilo Politické zřízení a povýšena na ústav vychovavací. Současně vytyčen její úkol a cíl slovy: "Školy obecné zřízeny jsou k tomu, aby díky v mravnosti a náboženství vychovávaly, ducha jejich vyvíjely, známost a zběhlostí, jichž mají k dalšímu vzdělání v život zapotřebí, jim poskytovaly a byly základem, by se z nich stali hodní lidé a občané. Zákon rozlišil školy veřejné, zřízené státem, zemí nebo obcí od škol soukromých, jež postaveny také pod státní dozor a jejich zřízení bylo vázáno schválením školské zprávy.

Do nové školy obecné byly zavedeny mimo trivium, čtení, psaní, počty a náboženství ještě přírodopis, přírodopyt, zeměpis, dějepis se zvláštním zřetelem k vlasti a ústavě, měřictví, zpěv, tělocvik a v dívčích školách ženské ruční práce spojené s naukou o domácím hospodářství. Školní docházka zůstala povinnou jako dříve, ale pro větší úkol obecné školy byla rozšířena na ze 6 na 8 roků. Opakovací učení vystřídaly školy pokračovací.

Učitelské vzdělání povzneseno a prohloubeno. Místo dvouletých kursů zřizovány čtyřleté ústavy učitelské, vzorné školy při kursech se proměnily ve cvičné, podle nichž učitelé při nich působící nazváni byli cvičnými. Nařízeno a zkouškou zjišťováno další vzdělání praktické i theoretické /zkouška způsobilosti/.

Ježto se požadovalo jednotné vzdělání pro učitele obecných škol, byli tak zrovnoprávněni učitelé venkovští s městskými. Také právní postavení učitelstva zabezpečeno.

Obecné školy nazvány podle počtu tříd školami jednotřídními, až pětistupňovými. K pětistupňové škole obecné se připojila jako její vyšší stupeň škola m ě š t ě a n s k á pro ty, kdož nemohli do školy střední choditi.

Školské zákony z r. 1868-69 vybudovaly obecné školství, přinesly mnoho prospěchu škole i učiteli, kterého vymanily ze služeb mimoškolních a zlepšily jeho sociální postavení. Také zaručení pense posílilo stav učitelský. Leč zákony ty nepřetvořily obecné školství bez nesnází, protože tu byly politické boje českého národa a český odpor. 102/

Podle zákona z r. 1869 nastoupila na místo školního výboru - místní školní rada, jež ustanovena r. 1870, od kterého roku vyplácí též berní úřady služné učitelům, dle zákona z 19. února 1870. Služné učitelů nebylo jednotné. Míra učitelské povinnosti v téměn stanovená na 30 hodin /říš. z. ze dne 14. května 1869/ Zákonem zemským z 19. prosince ustanoveno: Místa učitelská obsazují se veřejným konkursem na šestinedělní lhůtu; po prošlé lhůtě zašle okresní školní radě během 14 dní žádosti žadatelů s dobrým zdáním okresního inspektora místní školní radě, kteráž učiní návrh tří osob. Praesentační právo přísluší v okresech venkých okres. radě, v okresech městských obecnímu zastupitelstvu. Zemská školní rada praesentaci buď potvrdí nebo potvrzení odepře. -

Š k o l n í b u d o v a .

Bohdanečská škola, dřevěná budova, stávala u fary, blízko kostela, někdy nákladem záduší vystavěna, na ní zvoneček k svolání dětí do školy, v ní světnička školní, komora a pokojíček pro učitele.

Po bitvě bělohorské v r. 1677 farář bohdanečský podává zprávu arcibiskupovi pražskému tohoto znění: V Bohdanči jest škola mizerná na spadnutí, učitele ustanovuje v městě obec, na vesnici sedláci s do-
rozuměním faráře. Platu má učitel málo, jako z milosti žije, proto také když některé dítě metlou k učení dohání, vypadá z lásky a má-
lo, spíše nic dostává. "103/

A v počtu obecního důchodu z r. 1697 nalézáme položku: "Sešlá stará škola zbourána, šindel sejmut. Tesaři dělají základy podvalové pro novou školu".

Tesaři Matějovi Mejštríkovi a Mikulášovi Hajnému od vyzdvižení a postavení nové školy, na místě sešlé, to jest s jednou světnicí, sí-
ní, komorou a novým šindelem pokratou vydáno dle smlouvy 17 kop 8 gr
za 33 prken lomeničních na vybednění 2 lomenic při nové škole

za 30 prken poloufalcovaných na strop.....	1	kop	53	gr	1	den
za 45 kop šindele.....	2	"	47	"	1	"
za 2 kopy hřebíků podlažních do lomenic.....	3	"	51	"	3	"
za 2000 hřeb. šindelových.....			17	"	3	"
od udělání poklopů v síni.....	1	"	22	"	2	"
od udělání dveří při síni na dvorek jdoucí a sta- rách lavic rychtování.....			10	"	2	"
truhláři od udělání 3 rámuů do oken.....			6	"		
zedníkům od udělání při kamnách jistý kus zdi, též 2 peci, skuliny vymazání, od toho všeho.....	1	"	17	"	1	"
za vápno k vybílání skulin a barvu na kamna....	7	"	4	"	2	"
za truňk piva při smlouvě, nadeps. zedníkům, stravné			12	"		
sklenáři od udělání 3 oken nových dle smlouvy..			13	"	5	"
zámečníkům od okování oken.....	4	"	17	"	1	"
témuž od zavěšování 3 dveří, k nim panty a háku spravení.....			56	"	4	"
zedníkům od vydláždění domu, v komoře udělání jisté- ho kusu zdi, ve dvoře též 2 prahů udělání.....			20	"	4	"
témuž zasazení jednoho měděnce do kamen a na kte- rý nový kachel do týchž kamen daných.....	1	"				
Stavba tato byla provedena vedle farního domu a v r. 1719 Jiří Haj- ný udělal hajzlík ve škole pro děti. "104/			11	"		

Při přestavbě dřevěného kostela ve zděný, žádala obec roku 1727 o
dříví k vystavení školy a špitálu, žádosti její vyhověno a dochá-
zí roku 1728 k rozboření školy, kteroužto práci provádí Jan Zelin-
ka a Matěj Beneš, což trvalo 4 dni a bylo jim vyplaceno 1 zl. 12 kr.
Z dopisu odeslaného vrchnosti do Pardubic, se dočítáme, že 14. septemb.
1745X

1745 prodali grunt purkmistr a konšelé Františkovi Zayfertovi po neb. Václavovi Rovenském neb Andresovský /nyn. čís. pop. 48/ za sumu hlavní 1053 zl 54 gr 2 1/2 den. s doložkou: "Místo pro školu ve 20 str. pro obec postoupeno jest".

Později roku 1749 nám prozrazují počty že "Obecní domek na rynku i chlebné krámy byly rozbořeny a na jejich místě bude státi škola. Kolárna z tohoto místa bude přeložena do ulice Bělské, kde bude vystavena ze starého dřeva." A dále jest uvedeno:

"Nejsouce již několik let tady škola, nýbrž toliko v domě nynějšího kantora /Matěj Sobol nyn. čís. pop. 43, vedle fary/, pro dítky místo se platí, který jsouce již velmi věku sešlého, tehdy o budoucí školu zapotřebeno pečovati. Tesaři Jiroutovi, dle smlouvy na školu učiněné /majíce se mu od lokte platiti/, od vytesání 80 kmenů, zatím mu dáno 12 kop 25 gr 4 1/2 denárů. Tato dřevěná škola byla ohněm v r. 1753 zničena a školu zatímne umístili v domě nyn. čís. pop. 38 u kantora Václava Stacha, kterému r. 1757 dán 1 sud piva, poněvadž svůj dům dítkám propůjčoval a na penězích mu dáno 9 zl.

Roku 1766 koupen domek od Václava Syručka /nyn. čís. pop. 47/ a stavěna škola nová, mezi gruntem Josefa Tonara a Jos. Andresa, za 200 zl.

Náklad na nově stavenou školu činí:

Od udělání vepřovic 8000 kusů, od každého tisíce po 30 kr = 20 zl			
od vození jich Václ. Šintákoví od 1050 kusů po 21 kr za			
100 kusů, Fr. Smolíkoví od 700 kusů, Karlu Syručkovi od 1875			
kusů, Jan Paumovi od 350 kusů, Mat. Kotkovi od 300 kusů,			
Anně Köpplové od 300 ks, Frant. Kotkovi od 200 ks, Blažej			
Kramářovi od 110 ks, Sedlákům od 800 ks, Ant. Záleskýmu od			
425 ks, Fr. Borčickému za 200 ks.....	19	zl	44 kr
Ku podezdívání u židovny odvezeno 100 ks a j. sumou 6610 ks			
Od Karla Syručka koupeného kamena na Kunětické hoře....	2	"	30 "
Ant. Koškoví, když se kámen z Kuň. hory vozil, pozorujícímu			18 "
témuž od přivezení kamena z Kunět, hory.....			48 "
těž jemu od 2 fur hlíny.....			26 "
Mat. Kotkovi od 7 fur kamena od mlýna po 7 kr.....			49 "
Janu Hružovi za 4 fury kamena od mlýna po 9 kr.....			36 "
Karlu Syručkovi za 4 fury " " " " 7 kr.....			28 "
Od vození písku Václ. Tomáškoví od 99 fur po 3 kr. 3 denáry	5	"	46 "
Václ. Šintákoví 5 fur hlíny po 13 kr.....	1	"	5 "
Blažejovi Kramářovi 14 fur hlíny.....	3	"	2 "
Anně Köpplové za 5 fur hlíny.....	1	"	5 kr
Fr. Snětivému za 5 fur hlíny.....	1	"	5 "
Janovi Hružovi za 2 fury hlíny.....			24 kr
26/6 při zakládání gruntův pro školu, školním žákům pro			
památku vzato k rozdáni od pekaře rohlíčkův za.....	1	zl	
základního za 5 mázů piva.....			17 "

za vykopání gruntův 5 nádeníkům.....	15 kr
zase po 3 dni pěti nádeníkům po 3 kr jen na chléb.	45 "
zedníkovi Václ.Tomáškově,mistru za 26,27 a 30 Juni	
po 27 kr denně a synovi za týž dni po 21 kr.....	2 zl 24 kr
Tovaryši Křiženským za 27 a 30 den po 24 kr.....	48 "
V Juli:Mistr za 14 1/4 dne po 27 kr.....	6 " 22 "
syn 12 1/4 den.....	4 " 005 "
Tovaryš Křiženský 14 1/2 den po 24 kr.....	5 " 40 "
Kmoníček tovaryš 16 1/4 dne po 24 kr.....	6 " 28 "
V Augustu:mistr 14 dní.....	6 " 18 "
syn 14 dní.....	4 " 54 "
Křiženský 5 dní.....	2 "
V Septembru: 12 dní,mistr a syn.....	9 " 36
V Oktobru:mistr a syn po 2 dnech.....	1 " 5 kr
Tesařům Jakubovi Kročínjovi a jeho tovaryši od podru	
bování kmenů jak trámových tak krovových,mistru 15 dní	
po 24 kr a Janovi tovaryši 15 dní po 21 kr.....	11 " 15 "
druhému tovaryši za 10 dní po 12 kr.....	2 "
Od vazby jak trámů tak vekslů,krovu postavení nahoře	
vyroubení světničky,položení a nad světnici díl stropu	
položení,jakož i novým šindelem pobití,dvěma tovaryšům	
za 24 dní po 24 kr.....	19 zl 12 kr
třetímu Zárubovi za 21 dní po 15 kr.....	5 zl 15 "
Nádeníkům od sekání latí a u mlejna rozvážení kamena	24 "
Od přivezení latí p.Paumovi 2 fur po 15 kr.....	30 "
Matějovi Vejrovskému od 2 fur po 18 kr.....	36 "
Janovi Smolíkovi od přivezení 3 fur trámů po 20 kr..	1 "
Karlovi Syručkovi od přivezení 4 krovův na trámce	1 " 12 "
V nedostatku krovův zapůjčeno od velebného jemnost-	
pána faráře 5 otesaných, které zase k vynahrazení a při-	
vezení patří.	
Šindele vešlo se 106 kop a některý šindel a hřebíků šin-	
delových 9000 kusů,na strop polofalcovních prken nad svět-	
nici 29 kusů a do lomenice tenký 22 kusů k světničce	
k pořezání 2 fošny přišly.	
Kameníkovi Škvorádkému za 3 bankale do oken po 1.30	4 zl 30 kr
Přídavaňovi, který při zednicích přídával za 48 dní a 12	5 " 12 "
Obyvatelům, kteří každodenně dva neb tři ku pomoci dá-	
vali,předně jak k bourání chalupy,tak k vyklizení,ano	
i gruntův kopání,každému po 3 kr jen na chléb dáváno	
bylo třem po 10 dnech.....	1 " 50 kr
dvoum po dvou dnech, 2 dni po třech,a6 dní po dvou...	1 " 06 "
za jedno kolečko k vození kamena,cihel a vápna.....	36 "
za vypůjčení dvou jiných, které kolář spravoval,od jedno	
ho 18 kr, a od druhého, kterému při polámání,jinou desku	
postraní udělat musel 20 kr.....	38 kr
Kováři od okování téhož nového kolečka.....	1 zl 30 kr
za 1 voršouf 7 kr a lopátku 15 kr.....	22 kr
těž kováři za 3 kramle tříloketní.....	36 kr
těž za 4 kramle půlloketní a dlouhé nárožníky.....	52 "
za 4 kopy celodlážních hřebíků do stropu.....	1 zl 24 kr
za 2 kopy 5 kusů lomeničních.....	40 "
11 párů háků a 3 skoble k oknům a dveřím.....	6 " 15 "
zámečníkovi od okování 3 párů i s pruty.....	5 "

ke dvěma oknům od ovinovaného okování se vším přísl... 2 zl 15 kr
 za 5 kop došků i s přivěšením na zapošíti, kde štít
 státi má, aby od sněhu a deště zeď se nekazila..... 45 "
 od zapošíti téhož, jakož kady komín státi má, Marti-
 novi Cabicarovi a Roudenskému..... 18 "
 Karlovi Syručkovi od 4 fur hlíny..... 18 "
 od 20 fur písku Jiřímu Vorlovi po 3 kr za 3 dni.... 1 zl 10 kr
 Sumou v celku..... 228 zl 2 kr 1 1/2
 Stavba této školy /nyn. čís. pop. 47/ vyžádala si výdajů, jak shora
 jednotlivě vykázano: 228 zl 2 kr 1 1/2 denáru.
 Zedníci pracovali od 26 Juní do 2. Októbru 1767 sice: mistr Václav
 Tomášek se synem, tovaryšem, a tovaryšem Křiženským a Kmoníčkem.
 I tato, částečně z kamena a egyptských cihel stavená škola, byla dne
 12. dubna 1772 velkým pádem ohňovým zničena, o kterémžto ohni jsme se
 již dříve zmínili.
 Počty obecního důchodu z r. 1784 uvádějí: "že se spravovala škola se
 2 světnicemi a vyučování dítek po 7 neděl bylo u souseda Matěje Kot-
 ka v jeho velké světnici /nyn. čís. pop. 37/. Za tu dobu dáno mu 3 zl 30 M
 Je to poschodový dům. Nastává nová starost o školu".
 Dne 6. července 1799 píše magistrát a representanti, vrchnoředitelskému
 úřadu, že smluvili a také již koupili dům vedle fary čp. 43 od spolu-
 souseda Václava Pelikána, bez rolí, várky a ~~xxx~~ lesa, sametný se stodo-
 lou za 1000 zl pro zřízení školy. V důsledku této zprávy vysílá vrchno
 úřad do Bohdanče svého stavitele, aby koupený objekt prohlédl, zda má
 2 školní místnosti, 2 místnosti pro učitele a jeho pomocníka a kuchyň.
 Na tuto výzvu dne 18. srpna 1799 jest dána následující odpověď:
 "Dům koupený od souseda Václava Pelikána pro vystavení nové školy,
 nechal jsem skrze pana správce Stängla a p. stavitele Josefa Braunera
 prohlédnouti, a zjištěno, že by se mohla jen jedna zeď upotřebiti, ostat-
 ní z gruntu navě vystaviti, což by stálo přibližně 2983 zl 52 1/2 kr,
 takže s kupní cenou by přišla na 3983 zl 52 1/2 kr. Za starou školu
 může se stržiti 650 zl.
 Magistrátu se však výlohy za přestavbu tohoto domu pro školu zdály
 příliš vysoké, proto dne 5. července 1800 navrhuje vrchnoúřadu koupí
 domu čp. 105 od děd. Frant. Zayferta, který by se pro školu výhodně mohl
 upotřebiti, když by se rittmistrovský /vojenský/ kvartýr přemístil do
 domu čp. 43. Zároveň žádají o svolení prodeje, ve veřejné dražbě, spále-
 niště staré školy čp. 47. Návrh došel schválení a tak dne 25. července
 1800 spáleniště staré školy ve veřejné dražbě koupil za 445 zl. Franti-
 šek Tomiška z panství Heřmanovského.
 Dne 29. srpna 1800 magistrát koupil dům čp. 105 od sirotek Frant. Zayfer-
 tových /kurátor advokát Benedetti z Pardubic/ s várkou, stodolou, zahra-
 dou k užitku obce, pro zřízení řádné školy za 2250 zl.
 Dne 6. listopadu 1805 při vzniklém ohni, shořela střecha této školy a
 značně byly poškozeny i zdi. Podle rozpočtu bylo povoleno na opravu
 4 kmeny měkkých trámů a 210 kop šindele, s podmínkou, aby oprava byla
 co nejdříve provedena. Podle počtů z r. 1806 bylo na opravu pohořalé
 školy čp. 105 vydáno 394 kop 9 kr a 3 den.
 Roku 1814 vyhořelo skoro půl městečka, mezi nešťastnými byla i škola
 v čp. 105. Vrchnoúřad rozhodl, aby střecha školní budovy byla pokryta
 taškami, proto bylo přiděleno magistrátu 11 kusů ložního dříví /Leeg-
 hölzer/ a 5000 tašek, k nutnému provedení opravy a podstřešení školy.
 Poněvadž ohněm byla též značně poškozena celková stavba, jejíž oprava
 by si vyžádala značnou částku, uvažoval magistrát o koupi nové školní

budovy, která by se rozšířila o novou jednu třídu /druhou klasu/. Došlo ke koupi domu čp.110 na rynku, který náležel Václavu Vorlovi za který otcí r.1784 zaplatil 583 kop míš. /Počty z r.1807 vykazují jako majitele Josefa Zaiferta nyní Ignace Hullu z Pardubic/. Ke koupi došlo asi r.1806. Podrobně o prodeji a koupi těchto objektů určených pro školu zaznamenává hniha "Hereditatum additionum et Divisionum", která jest uložena v Zemském archivu v Praze-Dejvice.

J.E.Kosina v kize Život starého kantora díl I.str.32-33 píše:

Tato starobylá budova /čp.110/ se pyšnila až do roku šedesátého šestého na prostranném náměstí Bohdanečském. Bylať domem zasmušilým o jednom patře, kteréžto spočívajíc na mohutných třech pilířích dvoudělnou klenbou pokrývalo prostranné, podloubí. Z řady ostatních budov a domků /taktéž s podloubím/ rozsáhlého ale nepravidelného náměstí pošinut byl o několik sáhů do předu, tak že mezi nimi vypadal asi jako desátník vyvolaný důstojníkem před četou svou. Za to však podloubí jeho půdu mělo o více nežli o dvě stopy nižší domy sousední, i sestupovalo se na ně po dvou stupních se strany pravé i levé. Že strany průčelné děti, zvláště pak chlapci, do podloubíčka, jež se jim ku hrám všelijakým výborně hodilo, raději skákaly, než by oklikami se byly ku postranním schodům braly. Jako podloubí dvoudělnou klenbou, tak průčelí domu toho dvojí lomenicí zděnou se vyznačovalo a na každé znamenati bylo zubří hlavu z tvrdého kamene vytesanou, jež zvěstovaly všemu světu, že domu původcem byl nějaký z mocných pánů z Pernštejna, kteří nepatrnou dříve vesnici Bohdaneč povýšili na město. /Zde autor se mylí, dům ten nebyl vystaven žádným z mocných pánů z Pernštejna, roku 1685 koupil toto stavení "jako spuštěné" Jan Chlumecký za 340 kop, od Jana Pivovárníčka, a také Bohdaneč nebyl za pánů z Pernštejna z dřívější vesnice povýšen na město, pozn. pisatele/. Nechme raději mluvit kronikáře Pamětní knihy Obecné školy v Bohdanči, založené r.1851, který píše:

Škola pod čís.110 na náměstí stojící, dle v knize Test.vložené listiny, vlastnost obce Bohdanče jest, patronem školy jest vlastník statků pardubických. Tento obecní dům č.110 jest z tvrdé hmoty vystaven, v přízemí veskrz i nahoře, mimo III.tí třídu, kde je strop na rákos, klenutý a taškami krytý pod dvojím krytem, a spojen se sousedním domem čp.109 s nímž má i společný plechový žlab na střeše, z něhož jde na náměstí plechový vodovod, druhý žlab jest mezi střechami nad školou s velmi primitivním vyčnívajícím korytem.

Pod III.třídou a bytem učitelovým jest podsín klenutá s dlaždicemi z hořického kamene dlážděná.

Z této podsíně se vejde do domovních dvoukřídlových černých dveří

s patřícím kováním a zámkem, klikou, klíčem a závorkou opatřených a vedle ústroj k zazvonění.

Do síně klenuté a též hořickými dlaždicemi pokladené a dílem opukou dlážděné.

V síni na podsín malá okénko.

Ze síně v levo dveře dvoukřídlové do I. třídy se zámkem a klíčem. Okna 2 dvoukřídlová, dvojitá. Bílá kamna tahová, tam strop klenutý, podlaha špatná. - Dvířka do schránky pod schody.

Dveře, ze síně do sklepa klenutého, cihlami dlážděného, jednokřídlové nebarvené. - Ze sklepa okénko na dvůr. - Dvířka do sklípku, kde se studna nachází. - Dále v síni dvířka ku vchodu do komína I. ní třídy. - Dále dveře k dřevníku /kravínu/ fošnami dlážděnému, klenutému, v němž se nachází žlab kravský, okénko nad dveřmi do dvoru, dveře na dvůr se závorou. - Ze síně na dvůr dveře dvoukřídlové se zámkem a závorou.

Od domovních dveří schody v levo, zděným zábradlím opatřené, na horu vedoucí. V prvním odstavci ve zdi malá skříň s dvířkami, zámkem a klíčem, proti síň z níž v pravo dveře dvoukřídlové do II. tř. se zámkem a klíčem. V druhé třídě podlaha prkenná, okna tam dvě čtyřkřídlová, tam kamna černá tahová, na stěně dřevěný kříž, na něm obraz Spasitele, školní pravidla, podobizna JV císaře Frant. Jos. I., 7 lavic pro dívky, každá 3° dlouhá, tabule černá pro krasopsaní, tabule černá dřevěná s podstavkem na vyvýšeném stupni, stůl se mřížkou, šupletem, zámkem a klíčem, dvě židle bíle barvené.

Z této jízby v levo dveře do malého pokojíčku jednokřídlové se zámkem a klíčem. V pokojíčku tom podlaha dřevěná, okénko dvojitě dvoukřídlové. Kamna černá s topením z venjšu.

Ze síně přímo do kuchyně dveře jednokřídlové, kuchyň otevřená, v ní chlebová pec, v kuchyni té plotna se dvěma troubama, okénko na pavlač, dveře na pavlač jednoduché.

Pavlač dřevěná, z pavlače záchod.

Vyjdouce z kuchyně zpět, na pravo schody k III. tí třídě.

Nad schody vpravo dveře dvoukřídlové se zámkem, klikou a klíčem do III. tí třídy, tam podlaha dřevěná, tři okna dvojitá, kamna tahová černá, na stěně dřevěný kříž s obrazem Spasitele, dále obraz JV. cí. Fr. Jos. I., za sklem v černých rámcích cí. Františka I. a Ferdinanda Dobrotivého, též J. Ex. nejdůst. biskupa Král Hrad. Karla Hanla, a obraz Dr. Konečného, vicepresidenta c. k. finančního ředit. v Uhřích, syna bývalého učitele zdejšího. - Dva diplomy za sklem v zlatých rámcích a/. Dědictví Maličkých, b/. Zlaté knihy českých dívek, jichž údem školní knihovna jest. - Školní pravidla na lepence přelakované, 2 mapy Čech: česká a německá. - 10 lavic každá 2° dlouhá, v těch lavicích 34 kalamářů skleněných, zavěšená černá plátěná tabule pro krasopsaní, černá dřevěná tabule s podstavcem, stolek psací se šupletem, dvě bíle barvené stolice, schránka pro školní potřeby 6' vysoká, 3' široká a 18" hluboká.

Naproti třídě této a od schodů v levo dveře dvoukřídlové se zámkem a klíčem do bytu učitelova, ježž vedou do předsíně s plotnou a zavěšeným ohništětem. Odtud okno jednokřídlové do pokoje, taktéž vedou do pokoje dveře dvoukřídlové se zámkem. - Tam okno dvojitě /vnitřní a zevnější/, kamna tahová bílá, dále dveře dvoukřídlové se zámkem a klíčem vedou odtud do druhého, velmi malého pokoje, ježž má jedno okno dvojitě, kamna tahová bílá v zádu okno zamřížované

na schody jdoucí.

Výjdouce nazpět z kuchyně, v pravo schůdky na podstřeší z nichž dvířka malá s petlicí na půdu vedou. Na půdě komůrka malá, do níž dveře s petlicí, okno, pouhý to otvor do světlíku. - Druhá komůrka co sýpka upravená, s dveřmi, zámkem, klíčem a světlíkem na dvůr. Z půdy dva světlíky se žaluzkami do předu, a dva otvory, menší s okenicí do dvora.

Vrata na náměstí dvoupůlová s petlicí

Ve dvoře pod pavlačí dva chlívky s dvířkami na pantech s petlicí. Dva záchody s dvířkami na pantech s háčky. Dvůr neohrazený se zahradou obecní spojený, zahrada plotem prkeným do zadu /díl obecní/ ohrazena jest, jakož i díl k zahradě od čp. 115.

Školka k pěstování ovocných stromků.

Dále náradí v I. ní třídě v nově najmuté místnosti v čp. 4 zde u p. Jos. Bachmana: dřevěný kříž na něm obraz Spasitele, školní pravidla, obraz v rámu dřevěném za sklem: Nechte maličkých přijít ke mně. - 8 lavic /škamen/, každá 2° dlouhá., 4 lavičky k sezení, počítadlo se 100 kuličkami, dvě černé tabule o jednom podstavci s vyvýšeným stužpinkem. Černý psací stůl se šupletem, zámkem a klíčkem. Dvě stolice černě natřené.

V Bohdanči 13. října 1863. Fr. Tichý, pr. uč. - Karel Podhajský, šk. doz. ^{105/}

Po smrti učitele p. Rosůlka v měsíci říjnu 1862 přijel sem /do Bohdanče/ krajský lékař z Chrudimi, by prohlédl místnosti zdejší školy, shledal však, že nepostačují světnice školní, by pojmuly všem mládež ku škole schopnou. Na to počátkem školního roku 1863 musely být I. ní třída přeložena do jiné budovy k p. Jos. Bachmanovi, vedle radnice, ačkoliv o něco větší byla předešlá, předce však pro školu vyhovovat nemohla. Jelikož i ostatní dvě třídy, zvláště III. tí potřebě nevyhovují, přijel prohlédnouti místnosti ty c. k. komisař o. Duront z Pardubic, který nejen že nedostatečné světnice uznal, ale i pp. měšťany resp. sl. výbor ku stavbě řádné budovy školní vybízel, i bylo potom jednáno, kde by se škola stavěti měla. Bylo mnoho náhledů, jmenovitě že by bylo nejlepší místo pro stavbu, když by se odkoupilo čp. 3 neb 4 od p. Bachmana, neb čp. 38 od pana Steinmanna, neb čp. 45 od p. Jana Březiny.

Po dlouhém jednání teprv r. 1864 prošel návrh, by se ke škole přikoupil domek čp. 111, by se tak škola prostranná vystavěti mohla.

Stavění školy odloženo na rok 1865.

V r. 1858 byla velká oprava školy předevzata. V III. tí třídě bylo klenutí rozebráno, podšíň byla celá nově vydlážděna čtvercema z kamení, byl daný nový žlab plechový, mezi školou a p. Březiny domem, a konečně byly všechny školní třídy i celá škola z venku vybělena.

V koupeném domě čp. 110 byly dvě třídy pro vyučování a byt pro uči-

tele zřízen byl.

Nutno podotknouti, že nově koupený dům čp. 110 potřeboval větší opravy, čemuž nasvědčuje přípis magistrátu od školního dohlizitele Jana Olivy z 5. října 1818 tohoto znění: "Slavný magistráte. Poněvadž se čas přibližuje, v kterém zase cvičení mládeže školní se počínati má, a školní světnice až dosavadě patřičně zřízené nejsou a sice: v první klase musejí nevyhnutelně dvě nová okna, a tři nové lavice býti, kamna též znamenité správy potřebují. V druhé klase scházejí též 3 lavice, a okna jistou správu potřebují, jakož i podlaha velice špatná jest. Konečně obě školní světnice obílení potřebují. Žlab mezi střechami na žádný způsob ten který jest, zůstatí nemůže, poněvadž již nyní při dost malém dešti, na klenutí teče. Dále také záchoď ani pro pana učitele ani pro mládež žádný není, což obojí nevyhnutelně potřebné jest. Protož tedy to samé dle mé instrukce a povinnosti oznamuji, aby dříve než se učiti počne, zhotovené býti mohlo, a žádám aby od strany slav. magistrátu to slav. auřadu vrchnoředitelskému se oznámilo". 105/.

Stará budova potřebuje stále opravy, což uznal i vrchní úřad v Pardubicích, který dne 15. února 1842 předkládá krajskému úřadu plány a rozpočty na přestavbu školy. Celková výloha na přestavbu jest rozpočtena na: 3117 zl 56 1/2 kr. K těmto plánům a rozpočtům následuje Protokol ze dne 11. července 1842 provedený krajským inženýrem Jahnem, následujícího znění v něm. řeči:

P ř e d m ě t :

Z příkazu pardubického vrchnoředitelského úřadu se sděluje xxxxxxxx sdělením z 9. března 1842 čís. 1401 o předložení stavebních dokladů týkající se nové přestavby školní budovy v městě Bohdanči, s ponecháním staré střechy, bylo král. krajskému úřadu nařizováno 14. března 1842 čís. 3005, aby podepsaný krajský inženýr provedl komisionální prohlídku školní budovy.

Při místním ohledání bohdanečské školní budovy, zjistila podepsaná komise, že tato budova jest postavena na náměstí, a proti náměstí je podloubí, v přízemí pokáj učitele, o střevíc nížeji položený, který jest vlhký, totéž jest u předsíně a v zadu, proti umístěnému ohlívku a komory. Mimo to jsou tyto místnosti nízké, kterýmžto nedostatek se nedá odstraniti zamýšleným vyzvednutím násypem.

Schodiště do I. poschodí jest tmavé, podlahy nestejně vysoké, učebny pro děti jsou nedostatečné velikosti, proto přestavby školní budovy jest víc než důležité a potřebné, též proto, že hlavní zdě do náměstí a do úzké uličky u dvora, vykazují značné trhliny, a podle vyjádření vrchnostenského stavebního správce, tyto značné trhliny jak na hlavní tak i dělicí zdi, byly podle potřeby častěji stahovány a maltou zamazány.

Trámoví nad školní budovou jest ve dřevě zdravé a krytina, až na malé závady dobrá, celkové řešení krovu jest velmi špatně konstruováno, proto koryto, které jest vedeno středem celé budovy, při velkých deštích neb oblevách, nestačí odpadovou vodu pojmouti, přetéká přes scho-diště až do dolení předsíně. Vzhledem k tomu, nemůže podepsaná komise doporučiti ponechání tohoto krytu, poněvadž přečnívající pultovní střechy, přední pohled zkreslují a vystavění vrchní attiky, vyžadovalo by značného nákladu.

Zdravé dřevo z krovu bylo by možno prodati, taškový kryt z většího dílu dal by se upotřebiti, tím získá se značná výhoda v úspoře výloh, ježto vrchní kryt a zdivo po přestavení školní budovy nebude vystaveno promokání, když sedlová střecha, podle patentovaného způsobu náležitě upravena bude. Domníváme se, že náklady tímto řešením provedené nebyly by větší, když by se nechal krov podle předložených plánů, tak jak nyní jest.

Přepracování předložených plánů bylo by však třeba znovu provéstí, aby mohl býti znovu prohlédnut, případně schválen.

Podepsán: Jahn, Perger, Franz Schauer. 106/

Po tomto nepříznivém posudku zůstala přestavba školy neuskutečněna v klidu.

Dne 9. srpna 1847 jest vyzván magistrát Bohdanče, aby jednal s vdovou po Rudolfu Březinovi čp. 109, o společné nutné opravě žlabu, který nepříznivě působí škody školní budově. Jedná se o celkovou výlohu 33 zl 45 kr. R. 1853 na zkoušku zavedena hlavní škola, ale zanikla.

Počet dětí školou povinných rok od roku se zvyšoval, proto 9/3 1855 čís. 471 nařizuje podkrajský úřad neodkladně zříditi elementární třídu a učitele nejméně 120 zl odměniti, a magistrát 18/12 1855 odesílá protokol o zřízení elementární třídy podkraj. úřadu.

Zmínili jsme se, že r. 1861 byla zřízena třetí třída, která byla umístěna v školní budově, v přízemí, v bývalé světnici p. učitele.

Oddělené umístění tříd v různých budovách v čp. 110 a č, uznáno za nevhodné, jednalo 18. února 1864 obecní zastupitelstvo o stavbě nové školy, která by mohla státí na místě dosavadní, s příkoupem vedlejšího domku čp. 111 náležejícího pí. Anně Polákové roz. Suché. Uvedený domek byl koupen z obecního jmění za 2150 zl a dne 20/12 1864 došly od stavitele Fr. Schmoranze z Chrudimě 4 nákresy na výstavbu nové školy. K rozšíření prostoru bylo nutno jednati se sousedy z čp. 112 p. Frant. Heřmanem a pí. Eleon. Studentskou, aby postoupili ze svého dvora 3' půdy, začež jim byla dána zeď do společného vlastnictví. Dne 3/4 1865 došlo schválení okresního úřadu stavby nové školy a stavba byla pronajata p. Fr. Schmoranzovi za částku 16.158 zl 40 kr.

Magistrát žádal o příspěvek na stavbu školy pardubický velkostatek, který však přípisem z 26/6 1865 jakoukoliv pomoc odepřel. Po dlouhém projednávání odvolal se 3/2 1867 magistrát na Místodržitelství ohledně odepření příspěvku velkostatku na stavbu školy a dne 30/11 1867 oznamuje inspekce velkostatku, že Direkce majitelství statku povolila k vystavení školy vyplatiti 4.963 zl 61 1/2 kr. Tím trapná záležitost byla skončena.

V červenci 1865 počal se domek čp. 111 bourati na kteroužto práci dohlíží p. radní Fr. Svoboda. Za prodaný starý materiál obdržel celkem 140 zl 45 kr. Celková výloha za zbourání a odvezení rumu z domu čp. 111 stála 497 zl 30 kr a 18/1 1866 sousedé: V. R. Koutník a Fr. Heřman potvrzují, že domek čp. 111 jest zbourán a základ na školu položen. Odvezeno 27 sáhů kamene z rybníka Rozkoše na stavbu školy. Rud. Březina 12/5 1866 si stěžuje, že stavbou školy jeho dům čp. 109 byl značně poškozen a žádá za odškodnění a vyplacení ušlé činže. Oprava domku jeho i ušlá činže byla p. Březinovi nahrazena. Do základního kamene školy byl vložen pamětní list a peněz

P a m ě t n í l i s t

sepsaný při svěcení základního kamene Farní školy, král. kom. měst. Bohdanče, dne 23. dubna 1866.

Historie staré školy v Bohdanči.

Čas, v kterém nejprvnější škola v Bohdanči povstala, nejspíše jest počátek šestnáctého století, v kterémž též řádný farář zde byl, čehož důkazem jest nápis na křtitelnici znějící: Leta Paně 1527 za kněze Ondřeje, faráře Bohdaneckého a staršího Petra Berana tato nádobá jest udělána, na ní jest učinila pomoci Marie dcera a Přibíl Mach.

Dle staré pověsti stála dřevěná škola východně při starém též dřevěném chrámu farním a byla nepochybně pro sešlost i s chrámem sbourána roku 1726.

Na to zřízena nová škola v obecním domku, nynějšího čísla 46, v kterém vyučováno v jedné světnici až do roku 1798, kde škola shořela a spáleniště to 13. ledna 1801 Františkovi Tomáškovi za 445 zl prodáno. Předtím však dne 26. srpna 1800 koupen do pozůstalosti Františka Zaiferta patřící dům, nynější škola čp. 110 veřejnou dražbou za 2250 zll od obce bohďanecké, kde dvě třídy, pro vyučování a byt pro učitele zřízen byl. Avšak počet dětí školních se více a více množil, takže roku 1856 z jedné světnice bytu učitelského, ještě jedna třída zřízena býti musela.

V těchto třech světnicích vyučováno až do r. 1863/4 v kterém tato roku 1856 zřízená třída pro počet dětí opět nestačila a protož větší světnice v domě čp. 4 najata byla.

Aby takové roztržení školy přestalo, a též že i ty dvě třídy ve škole pro počet dětí nestačily, uzavřeno od obecního zastupitelstva

18. února 1864, na místě dosavadní školy na tom samém místě novou pohodlnou školu vystavět, a poněvadž průčelní délka starého stavení nestačila, zakoupen z obecního jmění od pí. Anny Polákové domek čp. 111 za 2150 zl a pan Heřman a pí. Eleon. Studenská, co držitelé domku č. 112, postoupili ze svého dvora 3' půdy k prostoru již získané, začož jim za tato do společného vlastnictví dána jest. Po zbourání staré školy v červenci 1865 vykazány dvě světnice v městské radnici pro 1 a 2 třídu a jedna světnice v domě čp. 4 pro třídu elementární.

V těchto třídách vyučují páni učitelové: František Tichý, Jan Jedlička a Stanislav Steimann a sl. Terezie Fiedlerová, co učitelka ženských prací /od r. 1853/.

Jejich známí předchůdcové byli: Fialka okolo r. 1720, Kobos okolo r. 1760, Václ. Stach do r. 1783, Jan Stach do r. 1805, Jos. Steimann do r. 1834, Václav Konečný do r. 1848, Josef Čech do r. 1862, Ant. Rosůlek do r. 1862.

Přehled politický.

Kámen základní k nové škole položen v čase kde panuje J. V. císař a král František Josef I. který diplomem od 20. října 1860, odřeknuv se absolutního řízení, národům svým právo jejich navrátit, manifestem od 20. září 1865 ústavnost na novo zaručil, kterýž posud spokojenosti všech národů rakouských blahodárně působí.

Král. České nemá toho času svého místodržitele, nýbrž jenom náměstka tohoto nejvyššího úředníka v osobě hraběte Antonína Lažanského.

Arcibiskupem a primasem téhož království jest kníže Bedřich Schwatzenberg a nejvyšším velitelem vojenským hrabě Clam-Gallas.

Biskupem diecese Královéhradecké, v níž se město Bohdaneč nachází, je staříčský Karel Bor. Hanl a jeho náměstkem čili gener. vikářem Jar. Rais kapitulní děkan.

Město Bohdaneč patří kraji ohrudimskému, jehož krajským jest hrabě Jan Pötting, k politickému a soudnímu okresu pardubickému, jehož přednostou jest Frant. Mayer.

Dle zákona od 25. července 1864 zvoleno je okresní zastupitelstvo pro okres pardubický, jehož starostou jest Václav Bubeník purkmistr města Pardubic a náměstek starosty je František Peška, purkmistr bohďanečský.

Charakteristická známka doby jest velká příprava k válce s výbojným Pruskem. Ačkoliv finance rakouské v bídém stavu jsou, přejí si hlavně českoslovanští národové rakouští válku tuto, v pevné naději na skvělé vítězství.

Přehled domácího řízení.

Kámen tento posvětil veledůstojný pan Frant. Umlauf, doktor bohosloví, bývalý profesor na bohosloveckém Královéhradeckém ústavu, konstituíční rada a přisedící t. č. farář bohďanečský, jemuž přísluhoval pan P. X. Josef Hubata, kaplan zdejší.

V obecním zastupitelstvu, jehož horlivou snahou nová tato budova vstává, jsou násl. pánové:

František Peška, obchodník čp. 114 co purkmistr, Jan Pour mlynář čp. 147, Václav Koutník, lékař čp. 84; Josef Svoboda, mistr zednický čp. 14 co obecní radní a pak co výborové: Romed Koutník, obchodník čp. 113; Josef Snětivý, gruntovník čp. 41; Václav Bubeníček, gruntovník čp. 100; Jan Peška, hostinský čp. 85; František Heřman čp. 112, Josef

Šolta čp.140; Josef Doubal čp.92, Jan Nemanský čp.31, Josef Bachman barvič čp.3, Albín Vorel pekař čp.115, Josef Březina čp.93, Josef Hran čp.56, Ant.Kotek čp.19, Václav Kolář čp.8. Písmovedpucím městským jest Josef Pleskot, měšťan čp.36 a obecním důchodním Václav Roudenský, měšťan čp.60, městským lékařem p.Josef Reichert.

Na základě nového školního zákona od 13.září 1864 zvolený školský výbor sestává:Frant.Al.Pešky,purkmistra,co předsedy, Václava Koutníka,lékaře a obecního radního, Josefa Snětivého,obecního výboru, Františka Heřmana též obecního výboru a Josefa Řeháka z přiškolené obce Dědka.

Město čítá 1573 obyvatelů a 163 domovních čísel,školních dětí je 358 a sice 272 ze školy denní a 86 ze školy nedělní.V městě leží posádka c.k. husarů Františka knížete Lichtensteina.Zdravotní stav jest výborný,nemocných velmi málo. Nouze o peníze všeobecná a následkem loňského 1865 roku tím citlivější. Letos se ukazuje po mírné zimě pohodlné jaro,připovídá úrodu hojnější.

Důležitější rozličnosti a závěrek.

Stavba nové školní budovy veřejnou dražbou dne 20.dubna 1865 pronajata byla.Město Bohdaneč najalo dodávání hmotin a zednickou práci,kterou přenechalo architektovi a c.k.konzervátoru kraje chrudimského p.Frant.Schmorancovi z Chrudimě,jež již dříve za potřebné výkresy a rozpočet z obecního jmění 120 zl vyplaceno bylo. Projednaný náklad obnáší 16.158 zl 40 kr,kterážto částka na město Bohdaneč s opočetím velkostatku s 15.643 zl 32 kr a přiškolených obce Dědek a Novinsko s 515 zl 8 kr rozhodnuto bylo.

V přesvědčení,že pravá vzdělanost jest podmínkou duševního i hmotného blahobytu národa,kladem dnes základní kámen k nové školní budově,která co pečlivá matka má pečovati o mladistvé pokolení naše,která má učit naše děti Boha a povinností k němu znáti,která má z nich učiniti věrné syny církve,řádné občany státu,v kterém se má vychovávat pokolení čím dále tím lepší.

Toto očekáváme bezpečně od naší nové školy,avšak při tom přesvědčení jsme,že by na zmar přijíti musela naděje naše,kdyby ten,jehož řízením se vše daří i vše maří,neudělil počínání našemu hojného požehnání svého.

A protož Ty,S tvořiteli a zachovateli náš,v jehož nejsvětějším jménem tento základní kámen posvěcen jest,polož základ novému vzdělání s námi,žehnej milostivě všemu počínání našemu a vylej hojnost požehnání svého na novou školu tuto,aby vždy byla pravou matkou svěřenců svých a naučila všechny,aby byli věrní Bohu,vlasti a králi!

V Bohdanči dne a roku nadepsaného. 107/

Výloha za svěcení zákl.kamene školy a vložení pamět.listu a peněz činila 51 zl 39 1/2 kr.

Josef Vencl z Hradce Kr.pokrývá školu.

27/2 1867 Antonín Barborka,prof.vyšší realky a přís.civil zeměměřič v Pardubicích vydává zprávu o práci truhlářské,zámečnické,hrnčířské a natěračské při nové škole na základě přijímací komise dne 23/2 1867.

Zastupitelstvo pozváno k svěcení školy na 1/2 9 hod dne 22.dubna roku 1867. Jos.Stunovi dáno na prach k oslavě svěcení 4. zl 18 kr. Za pochodně a lampiony zřízené k oslavě a osvětlení v podvečer dáno 9 zl 68 kr. Albin, Vorel, pekař, podává účet za věnečky upečené pro školní dívky ke dni 21.července 1867...7 zl 50 kr.

Fr.Schmoranz účtuje za výstavbu školy místo rozpočtu 2666 zl 91 kr nyní 2982 zl 65 kr za mámořádné práce 59 zl 94 kr a 133 zl 89 kr.

Svěcení základního kamene.Dne 23.dubna 1866 sešla se školní mládež jakož i velký počet občanů zdejších a přespolních ve chrámu Páně a ubíralo se vše v průvodu k počaté stavbě školní budovy,kdež zdejší učitelstvo a chorní zpěváci zapěli píseň sv.Váslava a po vykonaném obřadu církevní píseň sv. Vojtěcha.Místní p.farář měl slavnostní té se týkající řeč,p.purkmistr přečetl památný spis a následovalo tlučení kladivem na kámen základní s mnohými hesly,po nichž vždy výření kotlů a zvuk trub se rozléhaly.Ač mrazivý vítr panoval, bylo přece vřelé účastenství při slavnosti té.Po vykonaném obřadu byla slavná zpívaná mše.Bůh žehnej domu tomu. 108/

Svěcení školy,svěcení praporu,zavěšení záslužného kříže. Na podzim r.1866 byla školní budova stavitelem p.Schmoranzem dostavena,i připraveny přes zimu lavice a děla se příprava k vysvěcení budovy té.Aby slavné zastupitelstvo dětem školním stálou upomínku zanechalo,byl opatřen prapor od Frnvalda z Prahy za 50 zl rč. a připravil se ke dnu svěcení školy,též bylo opatřeno množství knížek,takže na každé školní dítě byla jedna počítána.K tomu se přidružila slavnost třetí.Obdržel náš zasloužilý měšťanosta p.František Peška od JV.záslužný zlatý kříž,za utrpení ve válce pruské,a tak se všechny tyto slavnosti odbyvaly v pondělí velikonoční dne 22.dubna 1867.

Již podvečer uspořádáno bylo zastaveníčko s pochodněmi a lampiony p.purkmistrovi,kdež vedením místního učitele Františka Tichého zpěvy a hudba se střídaly.Nato druhý den ráno shromáždila se veškerá školní mládež,jakož sl.zastupitelstvo v místnostech radního domu a byl veden významaný p.purkmistr farářem p.Dr.Umlaufem,kaplanem Petrem Kopalem jakož i v radnici přítomným sl.zastupitelstvem,školní mládeží,učitelstvem v čele do chrámu Páně,kdež s choru slavné fanfary se ozvaly.Nyní přečetl první městský radní p.Pour dekret,kterým se doručuje od vlády kříž,a místní pan farář,kř který všechny ty obřady sám vykonával,připínal kříž p.purkmistrovi,při čemž s choru opět sbor o kříži zpíván byl.Na to následovalo svěcení praporu,jehož kmotrou měla býti dle vyjádření některých pp.ze sl.městské rady paní Dušková,mlýnářka,což se teprv v sobotu před svěcením co pouhá pověst ukázalo.Postaral se nyní místní učitel tu poslední chvíli o kmotru a požádal slečnu Johannu Pourovou,ano sám pan farář do mlýna k nové kmotře šel ji požádat,avšak sl.zastupitelstvo bylo v rychlosti povoláno a byla ustanovena za kmotru paní Anna Koutníková,manželka lékaře.Tedy ustoupila první kmotra a šla za družičku.Proto nemohl býti dán fábor jaký by si kmotra přála-usnesla se s družičkou,že místo fáboru koupí nějakou užitečnou věc pro školu.

Po svěcení opět byl přednášen sbor a nyní šla školní mládež s praporem jakož i veliké množství přítomného lidu k nové školní budově, kde církevní posvěcení následovalo, ku konci připojil pan farář dojemnou slavnostní té se týkající vlastenectvím protkanou řeč, po které opět sbory přednášeny byly. Nyní následovalo svěcení křížů, po kterém celé množství se ubíralo do chrámu Páně, kdež byla slavná zpívaná mše sv. a Tě Boží chválíme. Potom se odebrala veškerá škola školní mládež do místnosti školy nové a byla podělena připravenými knížkami. Blaze obci, kde rozum a svornost. - Dej Bože, aby v této nové budově školní jen svorní a moudří lidé vypěstováni byli, a aby byli nejen řádnými měšťany pozemskými, ale i někdy měšťany nebeskými. 108/

Škola nese nápis "Š k o l n í d ě m"

Nejčastějších oprav vyžadovaly v nových budovách záchody, uvnitř

budovy umístěné Něco podobného dočítáme se z přípisu:

C. k. okresní školní rada v Pardubicích. Čís. jed. 1106.

Obecná škola v Bohdanči. Přístavba záchodů. Příl: 3 v deskách.

Místní školní rada v Bohdanči.

Podle předloženého náčrtku a připojených půdorysů jedná se o to, aby byly dosavadní záchody obecné školní budovy v Bohdanči zrušeny a na místo nich zřízeny byly nové, které by se nalézaly v přístavku za školní budovou.

Ve školní budově jsou umístěny čtyři učebny, které navštěvují společně hoši i dívky. Jedna učebna jest v přízemí a tři v prvním patře. Dosud byly záchody v přízemí i v prvním patře a sice v každé etáži po třech. K záchodům těm v zadním křídle budovy položeným, přišlo se z předschodí úzkou v přízemí jen 1.10 a v prvním patře 1.26 m širokou chodbou, tmavou, která vedla do záchodové předsíně a za ní byly vlastní záchody položeny. Záchodová předsíň jest 3.16 m široká a nalézá se před ní u tmavé chodbičky v každé etáži komora, která jest od záchodové síně zdí plnou oddělena. Tato komora vadi pasáží ku záchodům ve velké míře a to již nyní, když nalézají se záchody v obou etážích. Nyní se navrhuje, aby byl záchodový přístavek jen přízemní. To bude mít za následek, že budou museti choditi dívky ze tří učeben v prvním patře se nalézajících do přízemí na záchody, kterých budou používat i dívky z učebny přízemní a také i pro naturální byt učitelův jest v témže přístavku záchod projektovaný. Nyní budou muset všechny školní děti, hoši i dívky, procházeti přízemní tmavou uzoučkou chodbičkou a také i učitelé a členové řídícího učitele musí tudy ku záchodu jíti.

Teprve ze záchodní předsíně a to třetí, která bude zřízena za zrušenými přízemními záchody, povedou jedny dveře ku záchodům hochů, druhé ku záchodům dívek a třetí ku záchodu určeného pro byt řídícího učitele a nejspíše i pro učitele ostatní.

Tato dispozice jest naprosto nepřipustná.

Již to, že se zřizují záchody v přízemí, kde jest jen jedna učebna a že ze tří učeben prvního patra musí choditi dívky do přízemku na záchod, jest velkou nevýhodou, kromě toho musí projíti úzkou tmavou chodbičkou a třemi síňkami, než se dostanou ku dveřím do různých oddělení záchodů vedoucích. To vše odporuje předpisům ministerského nařízení ze dne 12. března 1888 z. z. č. 40 a proto není možno schváliti projektovanou úpravu již² příčin předeslaných.

Kromě toho jsou i rozměry záchodového přístavku túze skromné, chodbičky před záchody jsou jen 1.00 m široké zavřeny, tak že se při otevřených dveřích záchodů dítě sotva při střední zdi protlačí, také i močidlo pro čtyři dívky hochů jest túze malé, osvětlení chodbičky jest celkem slabé, větrání záchodů není naznačeno. Pro sbor učitelský není zvláštní záchod projektován. Záchody měly by býti navrženy tak, aby byly v přístavku, jak je to v plánu naznačeno, ale procházely oběma etážemi, při tom měla by se komunikace k nim vedoucí náležitě uvolnit, že by se komory v obou etážích, jakož i všechny příčky vybouraly a tím se upravila zcela volná široká chodba, z které by se pak vedly dveře ku jednotlivým oddělením záchodů. Každé oddělení by pak mělo mít svou vlastní předsíň úplně světlou a řádně větranou; v ostatním by musely záchody vyhovovati předpisům shora uvedeného ministeriálního nařízení.

Předseda: Nápravník. 109/

U č i t e l o v é .

Roku 1543. J i ř i k /Pabiček?/ rektor a v ouřadě konšelském Jméno toto uvádí se v smlouvě svatební Pavla Naska s Dorotou Smotlačkou, mezi nimi jest uváděn: p. Albrecht z Konic, p. Bartoš fišmistr a Jan Topič. /Jiřík Pabiček jest zetěm Jana star. Jelínka z Koldína/

Roku 1581: Mikuláš N i c o p o b i t a m i s, rektor školy a škol. kantor Vrbický, kteří uvádějí se v žalobě Václava Mezírky z Přelouče s Petrem Hasejkem. /Protocolle judiciales 1564/

Roku 1603. Erazim Čáslavský, co správce školy, který oženil se s dcerou Annou Vavřince Špalka, souseda Novobydžovského.

Dne 24 dubna 1604 dosazen byl do Bohdanče co správce školy Jan Leopold R o k y c a n s k ý a k němu za pomocníka byl ustanoven Jan S a m u e l i s z Něm. Brodu, ale již dne 23. září téhož roku 1604, mistr M. Bacháček, který Rokycanského do Bohdanče vyslal, vzpomíná poctivosti bohdaněckých a přimlouvá se za správce jejich školy následovně: "Službu svou etc. V čerstvé paměti chovám buďto Vaši anebo předkův Vašich přívětivost před lety třidceti a některým, když jsem se do měst. Bohdanče zahodil a malými svršky mými odbíraje se k správě školy města Pardubic, že jsem přátelsky byl přijat i také fedrován: z toho pánům přátelsky děkuji a kde bych mohl dle mé povinnosti aneb raději od vlastní osoby něco toho učiniti, nad čímž by páni ráčili dobré zalíbení míti, učiním vděčně rád. Joannes Leopoldi Rokycanský, správce školy Vaší a ukazatel toho psaní, u mne jakžto vrchnosti své jednou i druhé se zastavil a některé příčiny svého odjetí předložil, v čemž já jemu, pokudž to tak bylo, za zlé neměl. A když dnešního dne s p. otčínem svým, člověkem dobrým, ke mně zahodil, a že nemohou než rodičové nad svou rodinou péči míti a o ně se všelijak starati, já také od osoby mé přátelsky žádám, že téhož Jana Leopoldi ráčíte v své laskavé ochraně míti a nad ním pro jeho dobré a šlechetné rodiče ochranou rukou držeti, tak aby mohlo rčeno býti, poněvadž učení pražské rodiče Bohdaněcké v své ochraně má a je všelijak i také některými tituly

ozdobuje, abyste i Vy mládence dobrých rodičův ráčili sobě poručené míti. A což tu kolivěk na tuto mou přímluvu se stane, jiným dobrým a Vám příjemným přátelstvím se toho odměniti nepominu. S tím etc... Dán v koleji krále Václava, jinak císařské, v Starém městě Pražském ve čtvrtek po sv. Matouši leta 1604".

Následujícího roku psal týž Janovi Hybskému, jinak Mathebaeovi, měšťanu a prámatorovi měst. Bohdanče/r. 1576 vlastní dům nyn. čp. 3 a čp. 103 roku 1595, pozn. pisatele/, že syna Melichara dobrým místem opatří, a táže se, zdali by ho v Pardubicích nechtěl míti, takto: "Službu etc... Na jiném jsem nebyl, než abych byl psaní panu purkmistru a panuom učinil, ale bezelstně dostačiti nemohu; Vás jakožto svého milého pana přítele žádám, že pánuom ode mne mou službu s vinšováním všeho dobrého wzkážete a jednati budete o to, co na příležitosti cedulce poznamenáno stojí. Vašeho Melichara v dobré paměti snáším a na jiném jsem nebyl, než abych byl jeho jiným místem opatřil, ale žádná příležitost k tomu se nenadávala. Tomu bych chtěl: pokud však Vy chcete tomu obvyknouti, aby se blížeji k bratru dal a když on bohdá vystoupí a někam výšeji se odebere, aby mohl jeho successor býti. Páni pardubičtí této chvíle mně psaní odeslali, žádajíce za jiného správce; co nejdřív mně v známost uveďte, zdali byste ho tu chtěli míti. Jestli nebudete moci prvé, snad od Vás s rybami ve čtvrtek nejprv příští zde budou. Má se také kantorem opatřiti, což také k jakémus pohodlí sloužiti bude a předešlý kantor nebude jeho škřábat. Já jim odpověď dávám, však žádného zejména nejmenuji. S tím etc. V Praze 23. Aprilis leta 1605".

Dne 9. března 1605. píše M. Bacháček Janu Hybskému, primatoru a purkmistru města Bohdanče, že napomenul Jana Volšanského /majitele domu čp. 52, 104, 107, v Bohdanči/, aby syna svého vedl k literárnímu umění takto: "Službu etc... Této chvíle odchází ode mne Jan Volšanský, kterému jsem rád zakázal, aby toliko Melichara Volšanského syna svého, vedl k literárnímu umění, že jeho knížkami i jinak choi fedrovati; jakož i pan Jan na druhou stranu mně se v tom otevřel, jestli mně bude od V. M. některá rybička způsobena, že ji chce k jiným rybám pana Jana Novo-Bydžovského přijíti. A jak předešle tak i nyní žádám, že pánův inspektorův školy Vaší ode mne pozdravíte a na něm jménem žádost vložíte, aby do školy krom určitých časův, když se examina drží, vkračovali a správce školní v mezích jejich povolání zdržovali. Jakož i přednímu správci psaní činím, aby mládeže Vaší nezanedbával a na sebe lepší pozor měl. Bez pochlebenství Vám připovídám, kdybych se mohl dítkám Vaším dobře trefiti a při nich něco toho způsobiti, nad čím byste dobré zalíbení míti ráčili, učiním ochotně rád. Jako jsem i Vašemu Melicharovi, když u mne byl, napomenutí učinil, aby sobě uměl svého zlatého věku šetřiti. Na tuto chvíli obšírněji psáti pro přítomnost jiných nemohu: Vás toliko přátelsky žádám, když v městech Pražských budete, že ke mně na promluvení uchýlíte a mé nehospodářství spatříte. Pro vyšetření té nové hvězdy a jiných hvězd dal jsem nad krovy jakousi vížku spraviti, které instrumenta *mathematica ad observationes stellarum* spořádána budou. S tím etc.... Dán v koleji krále Václava v středu po neděli postní *Reminiscere*, 9. Martii, leta 1605.

Dne 5. dubna 1605, píše Bacháček Bohdaneckým následovně:

"Na jiném nejsem, než abych tak učinil a při času sv. Jiří nejprv příštího Vám správce Vaší školy odeslal, tak aby mládež Vaše mohla čím dáleji tím víceji prospívati a skůro před jinými z velkých měst předčítí, nic méněji povděčen bych toho byl, pokudž byste na dobrém srozumění s Janem Leopoldi, nynějším správcím školním, zůstávali, abyste ho dáleji při sobě zdrželi a tak pomyslili: poněvadž naše z městýse Bohdanče v jiných velikých městech feřruje, abychom i my u nás v Bohdanči někoho dle možnosti fedrovali. A poněvadž časté poselství od Vás do měst Pražských bývá, toliko aby mi pan písař od osoby své napsal, na čem ste se konečně usnesli...."

Dne 27. dubna 1605. Bacháček sděluje Bydžovským, že rodič jich Jiřík Kozelius za Mistra byl povýšen, ale že městečko Bohdaneč poněkud je převýšilo a dva z svého městečka vydalo, kteří za Mistry jsou vyhlášení, a téhož roku 30. dubna napomíná radu a purkmistra Heřmanova Městce, aby o rozkvět umění literního se pečlivě starali a nedali se přemoci malými městečky jako jest městečko Bohdaneč, které při předešlé determinaci mistrovské dva z sebe vydalo, kteří titulem mistrovským ozdobeni jsou a pro své chvalitebné chování také v těch místech jsou postaveni, jako jeden z nich v městě Chrudimí a druhý v koleji města Litoměřic, odkudž některé další pochvaly očekávati mají; dále o těchto dvou bohdaněčských praví, že kdyby se synáčekové /heřmanoměstečtí/ pod správu jejich dostali, není pochybné, aby toliko doma zpívati se naučili, že je tak cvičiti budou, aby se předně pánu Bohu, církvi jeho svaté dobře hodili a obecnému dobrému platně sloužiti mohli, purkmistru i radě i jiným přátelům ku potěšení byli.

Rovněž mládeži domazlické 9. září 1606, vystavuje za vzor dva Mistry z Bohdanče /z nichž druhý se na Táboře již oženil/, pravě, že by se skůro drobet za to styděti a sobě téměř za hanbu klásti, že jiná malá městečka mají v tom předeck míti, že jich synové jsou za Mistry učení pražského vyhlášení.

Dne 13. října 1607 opět píše Bacháček do Bohdanče:

"Vysoce učený pan Mistr Křištof Mathebeus za příčinou prošlého od Vás psaní se mnou bedlivě jednal strany budoucího správce školy Vaší, jakož i to s dobrým svým zdáním obdržal, aby k Vám od času sv. Havla nejprv příštího Johannes T y n e n s i s podán a dotvrzen byl. Uznáváje já, že mládenec pobožný a učený jest, za kteréhož se pan arciděkan Hory Kutné ke mně bedlivě přimlouvá, abych na něho pro jeho pobožnost a dobré u Hory Kutné chování pozor měl; jakož tak činím a téhož Johanem Tynensem Vám dodávám a za předního správce školy Vaší dotvrzuji".

Dne 16. února 1608. píše:

"Za štěstí má sobě městečko Bohdaneč klásti, jednak že učení muži a professorové v učení pražském z něho pocházejí /příkladného mládence Christophorum Mathebaeum, jinak Hybský /Chybský/, správce školy v Nymburce, ustanovil Bacháček 13. října za správce školy osady sv. Petra v Novém městě Pražském. Roku 1605, byl týž ředitel škol chrudimských. Když Chrudimští žádala rektora učení pražského, aby Kr. Math. u nich dáleji zůstával, odpověděl jim 11. II. 1606. M. Bacháček, že co jedenkrát ustanoveno /povolání jeho na academií praž./ nad tím ochranou ruku držeti musí. Tento jmenovaný správce K. M., jehož Bacháček v listě svém z r. 1607. nazývá vysoce učeným, byl rodič měst. Boh-

danče a jeho dům v Chrudimi zove se Mathebeovský/ a dále pocházejí budou, Pražských postaviti in examine pro titul mistrovský v umění svobodném, jednak že správcové školní do některých velikých škol z školy městečka Bohdanče se povolávají, jakož při sv. Jiří nejprve příštím to se stane a Johannes Tejnensis, správce školy Vaší, za jednoho správce školního v městě Hoře Kutné jest vyhlášen, kteréhož při tom času propustiti a jemu toho přiti budete, aby mohl víceji prospívati a v dobrého muže vjíti; já zase chci na to pomysleti, aby některý dobrý příkladný mládenec na jeho místo dosedl".

Dne 3. dubna 1608. sděluje M. Bacháček cís. hejtm. panství Pardub. panu Gerštofovi z Gerštorfu, že správce školy bohdanecké vyzdvihl a do Brodu Českého dotvrdil, poněvadž Bohdanečtí v čas se nehlásili, aby jim byl ponechán.

"Službu svou vzkazuji, urozený a statečný rytíři, pane a příteli můj zvláště milý. Přímluvné psaní na místě purkmistra a rady městýse Bohdanče, kteréž mi činiti ráčíte, jehož datum v městě Pardubie cích ve štvrtek po památce zvěstování blahoslavené panny Marie léta přítomného, co by v sobě obsahovalo, z přečtení jsem porozuměl. V pravdě ráčíte mi toho věřiti, že se za to stydím, nemoha tak pojednou k přímluvě V. M. přistoupiti; již já sem časné dal věděti purkmistru a radě městýse Bohdanče že mne v tom jiní hledají, abych správce školy jejich z moci ouřadu mého vyzdvihl a jinam podal, čehož jsem pánům Horským k vůli ne tak pojednou učinil, až teprva po některé neděli, když Bohdanečtí k tomu nic neříkali; pány města Brodu Českého opět sem byl skrze psaní vyhledáván, abych jeho do jejich školy za předního správce dotvrdil, jakož se i stalo; a kdyby se byli Bohdanečtí v tom čase ohlásili, bylo by se toho nikoliv nestalo. A tak rozuměti ráčíte, že ne sententiam retraktírovati, v čemž bych od nich slušně za nestálého člověka počten byl; než jestli páni místo to při Brodským mohou obdržeti a on Joannes Tejnensis některé své příčiny přednese, za kterými by se nemohl knim při tom času dostati, má jest při tom dobrá vůle. Psal bych v ten smysl obšírněji, ale že ten starožitný obyčej učení pražského jest, aby společně do kostela božího Těla dali se nalézti, a já tu musím z povinnosti předně býti, za kterouž příčinou ani bohdaneckým nemohu dostačiti zdáním a odpovědí. Žádám, že jim toto přání k přečtení odešlati ráčíte. Sem na ně laskav, proto, že tak skrovné městečko a v nedostatecích postavené dává své dítky učiti, tak že na předešlém examen dva bohdanečtí jsou za Mistry svobodného učení vyhlášeni a bohda při tomto examen také se jeden bohdanecký nachází; nenadějí se, aby kdy veliká města královská sobě toho dovedla, co sobě za zvláštní pochvalu bráti mohu. S tím etc....

Dán v koleji kr. Václava jinak císařské, v Starém městě Pražském v zekný čtvrtek léta 1608".

Dne 23. dubna téhož roku odpovídá konečně Bacháček Bohdaneckým; praví že žádal p. hejtm. aby jim ukázal jeho psaní, odkudž by porozuměli, že Joannes Tejnensis jinam jest zakázán a dodává jim po jednání s Křiš. Mathebeem z Bohdanče za správce Georgium D v o r s k ý Straczowicium / Jiří D v o r s k ý ze Stračova, bakalář a správce školy v Nov. Bydžově, pojal r. 1585. za manželku Johanku Duchkovou/.

Ačkoliv kněz a učitel v této době přátelsky spolu stolili doma i

v krčmě a svorně vykonávali pospolu boží službu, přece přátelský poměr mezi nimi nebyl vždy upřímný, zřídka tklivý. Některý zlostný farář v osobní hádce s učitelem až k bití přikročoval, což vysvítá z listu rektora Bacháčka, jenž roku 1609, píše konšelům do Bohdanče list na podiv skromný a krotký stran bití učitelského. Práví, že jejich správce školní Jiří D v o r s k ý chce pryč, ale že z toho jej rektor strazil, předloživ mu, když přes léto s Bohdanečskými zůstal, aby také přes zimu u nich pobyl; pan děkan prý ho žilou mrskal jako nějakého mendika /žebavý, toulavý žák, aneb užívající trvalého benefecia ve škole a při kostele/, toho aby konšelé tak netrpěli, snad by někdo jiný nemohl toho bití snést, a snad bohdá také může ten správce člověkem býti jako i pan děkan; prý konšelé drží ruku nad učiteli, jakož vždy slibují, tak aby správcové školní k nim s dobrou myslí a s jakousi chutí se obraceli: 110/

Poznámka: Mistr Bacháček z Nauměřic, učenec a pedagog český, pocházející z Nauměřic u Velvar, kde se narodil r. 1539, byl po r. 1572 správcem městské školy v Pardubicích, která stávala v domě č. 82. Pak se stal rektorem pražské university a vynikl jako matematik a astronom, spolupracoval s Kepplerem, německým hvězdářem na dvoře císaře Rudolfa II. Jako rektor řídil též asi 100 utraquistických /nekatolických/ škol městských a vypracoval řád vzorné školy, čímž se stal předchůdcem reforem Komenského. České školství bylo tehdy v cizině vyhlášeno, Praha měla 22 škol, Vídeň jen čtyři. - Pán z Roupova na českém sněmu r. 1612 mohl právem se pochlubit: "Ve škole vpředu kráčíme a ostatním národům cestu ukazujeme". Bacháček za své vynikající vědecké znalosti byl povýšen do stavu šlechtického r. 1591. Zemřel roku 1612.

Pro zajímavost uvádíme opis Zhostného listu Mistra Martina Bacháčka: "Já Hertvík Zejdlíc z Šenfeldu na Zvoleňovsi a Chocni, Jeho Milosti Císařské radda a včasní hejtman všech panství JMti v království českém, známé činím tímto listem svým obecně přede všemi, kdež čten nebo čtící slyšán bude a zvláště tu, kdež náleží, že předstoupil přede mne mistr Martin Bacháček Nauměřský ze vsi Nauměřic, člověk poddaný můj, listu tohoto ukazatel, syn někdy Václava Bacháčka a Marty Bacháčkovy, lidí poctivých a řádem církve svaté sňatých, v stavu jich početném na tento svět zplozen a v počet oudův církve svaté skrze křest svatý přijat a od nich do let rozumnějších v poslušnosti a kázni vychován, až i k věku dospělému přišed v umění svobodném v akademiích dlouhý čas s nákladem nemalým jest trval a sobě poctivé chvály skrze to dobyl, tak jakž tomu všemu z správ lidí dobrých a víry hodných sem vyrozuměl. K čemuž prohlídaje, k jeho snažné a ponížené prosbě jeho jakožto věrného poddaného a ke mně i s rodiči svými vždyckny dobře se chovajícího, i přímluvami lidí poctivých a dobrých jsa nakloněn, z jistého uvážení a dobré své vůle k němu mistru Martinovi Bacháčkovi, poddanému svému, jakožto člověku poctivému a umění svobodného i dobrých mravův šetrnému jeho tímto listem svým z poddanosti i ze vsí povinnosti mně na něm záležející propustil sem a mocí tohoto listu ovšem, práva sobě ani dědicům a budoucím svým na něm žádného ani které zvláštnosti nyní i na časy budoucí a věčné nepozůstává, propouštím a svobodna činím. Protož všechných vůbec a zvláště Vašich Milostí a vás, přimlouvaje se za svrchu jmenovaného mistra Martina Bacháčka, žádám, že jej za řádně na tento svět splozeného a

od poctivých a dobře zachovalých rodičův pořádně poštělého jmiti a držeti, také k němu lásku a dobrou přízeň i přívětivost ukazující v slušných a náležitých věcech fedrovati ráčíte a budete pro rodičův, též i jeho samého dobré, ctné a chvalitebné chování, ano také pro mé v touž libost přátelské a volné odměnění. Tomu na svědomí a dokonalejší toho všeho jistotu i ku právu důvěrnost dal sem s mejm jistejm vědomím list tento s podpisem mé vlastní ruky upečetiti.

Jenž jest dán v domě mém v Menším městě Pražském v sobotu den památky svatého Matěje apoštola Páně létha od narození Syna božího tisícého pětistého devadesátého.

Hertvík Zejdlic m.p.

Tento zhostný list jest psán písmem ozdobným, z části zlaceným na pergameně a jest opatřen červenou pečeti, zavěšenou na červenozeleňené hedvábné šňůře, s nápisem: "Hertwik Zeydlitz z SSenffeldv. III/

Roku 1611 uvádí se v Bohdanči rektor S p i s s i u s /Viz Z. Winter "O životě na vys. školách" str. 191.

Roku 1611 nastoupil 8/6 rektor Jan M a l i n k a /Malinaei/-Písecký. O tomto píše Z. Winter v "Životě a učení na part. školách" str. 321: "Byl hádky s faráři, kaplany s farskými hospodyněmi i kostelníky. Ale i mezi sebou se nesnášeli. Bylo to lakomství správce, mladí učitelů a na mnoze i společný byt ve škole. Všimneme si jednoho případu, který souvisí s rektorem Bohdanecké školy, Jana Malinky-Píseckého, který k nám přišel r. 1611 z Čáslavi: Správci v Čáslavi mistru Lukáši Bochaufovi z Polkenštejna byli podřízeni jeho kolegové Jan Malinei /Malinka/ Písecký a Samuel Podhůrský z Klatov. Umřel ras, a mistr, vzav peníze z pohřbu, nechtěl prý se "dividovati" s officiály. To byl podnět k hněvu. Kterak officiálové svému hněvu pak průchod učinili, o tom zpráva dvojí. Oni praví, že se "lektali" mezi sebou, a když se správce do nich pustil, že ho sbili. Proti tomu správce tvrdil, že na spaní pobrali zbraň a ranili ho. I kdybychom na rvačky učitelů podle tehdejší prudké doby, jež neumějí se přetvařovati zlost ihned v rázné skutky převáděna, hleděli shovívavě, skutek officiálů, byl-li proveden na spícím, musil by zván býti nehodným, skoro zákeřným.

Soud universitní pro vážnost věci trval dlouho. Učitelé již byli proměnili svá místa v Čáslavi za jiná. /Arch. univ. A, 13. b. 363. Jan Malinka stal se rektorem v Bohdanči 8. června 1611/. Bochauf stal se zatím správcem školy havelské v Praze, když r. 1611 odsouzení jsou oba jeho někdejší officiálové k zaplacení jemu 12 kop grošů míš. bolestného, ostatně co sobě při rvačce a před ní byli učinili "zmořeno" a porovnáno, jak obyčejně. -- Tolik jen z mrzuté kapitoly o tom, kterak se snášeli učitelé stejného řádu a vzdělání.

Roku 1612 v postě nastoupil Tibercius S l a n s k ý - K o l i n s k ý /Z. Winter "Život a učení na part. školách" str. 186/.

Roku 1676 uvádí se Martin B e r á n e k k a Jiřík R o z v a ř i.

R. 1631-2 jest v "Počtech" jmenován kantor Z á á r s k ý.

R. 1695 z Chotěboře přistěhován nový kantor /jméno není uvedeno/

R. 1709 uveden školní mládenec Jan M o t e j l, který na trouby a bubny synky vycvičil na ošacení od obce za práci jeho přidáno 3 z

Roku 1710 se přistěhoval nový kantor ze Seče, který v brzkém čase odešel do Týnice, za přestěhování zapláceno 4 zl 30 kr a nastoupil po něm Matěj S o b o l .

Roku 1720 jest zaznamenán ve škol.spisech F i a l k a .

R.1752.Obecní počty uvádějí: "Jsouc zde prv kantor spolu varhaník k službě skrz 41 rok a žádavši v sešlém věku propuštění, poctivý ten učený, ušlechtilý a pobožný stařeček, pro množství zásluh svých jsa odtud počastně propuštěn a zase nový po tomto odstupu jícím p. Matějovi S o b o l o v i, přistupující Václav S t a c h přijatý, tehdy jedoucím dáno toliko zpropitné 36 kr.

Roku 1782 uvádí se pomocník Antonín S t a c h, který docházel též vyučovati do Rohovl.Bělé, kde ve světničce chulupy Pultara, která stála tam, co jsou kůlny a chlěvy nynějšího čp.41.Klasa ta byla nedostatečná, malá, nevětraná, bez podlahy a pomůcek, špatně osvětlena malými okénky, často jenom zamaštěným papírem opatřené.

R.1795 stále uváděn učitel Jan S t a c h, k pomoci dostal mládence Františka K o š k a. Jan Stach potvrzuje 20/11 1792 jeden sud piva.

R. 1799 jest uveden v počtech: norm.uč.František K o š l a n /?/ a Jan S t a c h .

Roku 1803 je zde učitel a varhaník I. Václav S t a n t i s, II.učitel Fr.Koška do 16/4 a po něm Ignac P o h l.

Roku 1804 Václav V o r e l nar.7/10 1787 v Bohdanči, působil též v Jenšovcích, na odpočinek, již jako churavý bydlel v Bohdanči čp.115 /Opisoval do kancionálů kostelní písně. Při škole působil od 1.září 1804 celkem 51 let. Pro Jos.Chlumeckého v čp.28 opsal kancionálek ještě v roce 1855. /Uložen v Kraj.Museu v Pardubicích/.

Od 6.března 1807 působí v Bohdanči, dašický podučitel Josef S t e i n m a n n, a jeho pomocníkem jest uvedený již V.Vorel. O Josefu Steinmannovi píše J.E.Kosina ve své knize "Život starého kantora", ^{rovněž} i Karel Sípek na něho vzpomíná ve svém článku "Děd a vnuk", kde vystupují pod jménem "Romejs", ale v uvedeném článku jmenuje: učitele Jana Jedličku jako Martina Krokvičku, učitele Jos. Hrocha jako Rocha, atd. Starého kantora každý poznal. Oholená tvář, vlasy sčesané do týla a za uši, tabákové řubky pod nosem, kabát barvy řebíčkové nebo čočkové, úzkých rukávů, širokého límce, chomoutovité nad šíjí zdviženého, dlouhých šosů s hlubokými kapsami, v nichž v jedné spočívala objemná tabatěrka, druhá kapsa dula se obšírným šátkem-šňupákem modrým, kropaťm.

Preceptoři trojtřídky v našem městečku byli již pokročilejšího záření. Nosili kabáty mírně šosaté, límce k šíjí přilehlých, u košil límečky tuhé, žehlené, nákrčníky místo hedvábných obojků, v neděli a ve svátek pěkné čamary. Ale hudebníky byli všichni.

R.1818 je zde Václav V e s e l ý jako II.učitel, který zde již působí od r.1799 jako výběrčí daní, v mnohých publikacích jest uváděn jako nevlastní syn Jos.Steinmanna, jako 28 letý učitel vzal si za manželku Annu Stachovou roz.Chládkovou, sestru ^{zav} Frant.Langra. ~~ženy~~. Básník Jaroslav Langer o této tetě se zmiňuje ve svých dopisech.

Roku 1820 působí zde učitel Josef V l č e k

Roku 1811, je zde II. učitel Jan K u d r n á č, který 8. července udělal plot u zahrádky na křehově s povolením slav. úřadů.

Roku 1830 zemřel Václav Veselý, který byl zároveň i výběrčím daní s platem 150 zl ročně. ^{Po něm} nastoupil ~~no~~ nový pomocník Josef Č e c h .

15. dubna

Roku 1834 zemřel Josef Steinmann a r. 1838 po něm nastoupil učitel Václav K o n e č n ý, učitel z Jezbořice r. 1842 Václ. Kmoníček.

Roku 1845 uveden jest učitel Václav Konečný a pomocník ~~xxxxxxxxxxxx~~ Jan R e m e š. Václav Konečný zemřel r. 1848. Po něm nastoupil

16. ledna 1850 Josef Č e c h, který však již 12. května 1850 zemřel

26. listopadu nastoupil Antonín R o s ů l e k, který byl farním učitelem ve Vrbici na Poděbradsku, za něhož se zřídily hudební nástroje a ~~mašiny~~ dva mašiny. lesní rohy, dvě mašinové polní trubky, dva klariety, jeden mašin. poson, vše stálo 96 zl cm, a stalo se to r. 1852.

Na jeho žádost stala se velká oprava ve škole a ~~mašiny~~ dvoje tahová kamna do školních světnic, okno v druhé třídě do uličky, které tam nikdy nebylo, stupně na horu /půdě/z cihel dva sáhy široké, 4 nové škamna, schránka na knihy, nové dveře, 4 židle, tabule a přeložení celé střechy. Též na jeho žádost byla provedena velká oprava na varhanách r. 1854: ~~xxx~~ do pedálu přišel principál, který nikdy nebyl, octav bas byl zcela nově udělán, do pozitivu copula major i copula minor byly zcela nově udělané, jakož i do manualu mnoho nových pís-^{112/}fal dřevěných i cínových bylo zhotoveno. Správa ta stála 272 zl cm. Antonín Pavel Rosůlek narodil se v Ohnišťanech u N. Bydžova jako syn statkáře a rychtáře dne 12. listopadu 1803 a zemřel ochrnutím plíc v Bohdanči dne 29. září 1862. Poněvadž otec měl asi deset dětí a dle tehdejšího zvyku nejstarší syn vše zdědil a ostatní dostali prane-
patrné podíly, věnoval se syn Antonín učitelství a již v 17 letech byl podučitelem. Kde prvního paedagoga a hudebního vzdělání nabyt, není známo. Působil v mnoha vesnicích /v Pečíně, Vrbici a j./ i v Uhrách, a teprve když se stal podučitelem v Hořicích, zůstal zde 17 let. Po-
něvadž byl velmi dovedným hudebníkem, obdržel v Hořicích hudební kondice; i ze vzdálených vrchnostenských statků dojížděli pro něho několikrát v týdnu, aby v jejich rodinách vyučoval. Zde měl také rok dovolenou k dalšímu hudebnímu vzdělání na varhanické škole v Praze. Dne 26. listopadu 1850 stal se řídícím učitelem a ředitelem kůru v Bohdanči. O pohřbu zpívána píseň, kterou si zemřelý sám k svému pohřbu již r. 1858 připravil a ve sbor a hudbu uvedl.

Rosůlek byl muž železné píce a energie; každý den sedával do noci, studoval, skládal a všechny noty si opisoval.

Ondřej Horník, profesor pražské hudební konservatoře a ředitel kůru v Karlíně o něm soudí: Rosůlek byl hudebník velmi intelligentní, na tehdejší dobu znamenitě vyškolený. Studoval mnoho děl znamenitých skladatelů. Jako skladatel počínal si zručně. Každou svoji skladbu měl v partituře, což tehdy zvykem u učitelů nebývalo, že byl upřímným Čechem, v tom svědčí okolnost, že na mnohých skladbách svých má nápisy české a ne, jak to zvykem bývalo, latinské. České obálky Rosůlkovy nesou na př. nápis: Mše česká z Es pro..... posazena od Ant. Rosůlka. Dílo 65. Ve skladbách jeho ovšem tu a tam pozorovati jsou reminiscence ze skladeb jiných skladatelů.

Byl velmi plodným komponistou. Vedle různých světských skladeb jsou známy následující skladby církevní: Mše D dur, věnována bar. J. Paribrad, 6 mší postních, čes. mše z C dur pro mužské hlasy, mše D dur /s průvodem dechových nástrojů/, orkestrální mše z C, Es, D, Es; requiem: české z C moll, latinské z C moll a Es dur; pastorální litanie z C dur, vánoční nešpory v D, nešpory z C, řada offertorií a pastorálních motett; Te Deum C; Pange lingua D; Zastavení k Bož. Tělu z F, D a B; řada aríí Salve z Es a G, Alma z Es, F, D a G; Ave regina z Es, Regina coeli z Es a C; Veni sancte z D; mnoho sborů pohřebních a různých příležitostných stě. Veškeré Rosůlkovy skladby při přejímání kůru přešly v majetek říd. uč. Tichého, po jehož smrti syn jeho František daroval je hudebnímu archivu Ondř. Horníka, kterýž má býti základem k sestavení zevrubných dějin starší hudby v Čechách.

Rosulek zajisté již tenkrát přidržel se Mozarta, což bylo tehdy odvahou - a podával lidu v kostele něco modernějšího. Ještě před dvaceti lety zpívala se o velikonočních v Bohdanči skladba "Vesel se, nebes královno", kteréž slova jsou podložena přesně Mozartově operě Titus. ^{113/}

Jak jsme již uvedli Ant. Rosulek zemřel dne 29. září 1862 ve tři hod z rána. Stýskal si bolestmi v prsou a brněním v těle, poslal hned pro lékaře, dělal poslední pořízení a již ve 4 1/2 hod na ochrnutí plic život dokončil. Dne 1. října byl slavný pohřeb řízením staršího poúčitele p. Fr. Tichého. Časně z rána shromáždila se veškerá školní mládež, jako i početný dav lidstva domácího i přespolečného. Před školním domem byla zpívána píseň pohřební, kterou si zemřelý sám k svému pohřbu již r. 1858 připravil a ve sbor a hudbu uvedl, která od hudebníků a zpěváků domácích řádně provedena byla. S odkrytou hlavou a slzavýma očima ubíral se veškerý zástup do farního chrámu Páně, kdež české Requiem od Doubravského provedeno bylo. ^{114/} Roku 1852 nastoupila učitelka ručních dívčích prací Anastázie Z u b r o v á z Pardubic a

r. 1854 jmenována Terezie F i e d l e r o v á učitelkou ženských ručních prací.

Roku 1856 nastoupil po Janu Remešovi František T i c h ý, který téhož roku byl potvrzen jako skutečný učitel.

Dne 7. října 1856 v nově zřízené I. třídě /elementárce/, do které bylo přijato skoro 60 žáků počal vyučovatí František K l í m a poúčitel z Kyje u Prahy. Od 1/10 1858 učí zde Jos. Š r ů t e k .

V únoru 1859 zemřel působící zde poúčitel Josef P a v l o v - s k ý a roku 1860 působí zde učitel Josef J e t e l .

Roku 1864 jsou zde učitelé: Josef H r o c h, Frant. T i c h ý Josef J e d l i č k a.

Roku 1865 odchází Josef Hroch na varhanickou školu do Prahy a jest zastupován Stanislavem S t e i n m a n n e m.

Roku 1869 ^{byly vyhlášeny} volby do c. k. okresních školních rad, bylo učitelstvu vyhrožováno a zabráňováno vykonatí volbu. ^{Když} 26. srpna jel k volbě purkmistr tehdejší Fr. Peška, který vedle jiných také agitoval, aby učitelé do okr. šk. rady nevolili.

Pro zřejmou ~~oposici~~ byli učitelé na okr.hejtmanství vyslyšeni a tehdy skoro všichni udali, že byli svedeni učitelem z Bohdanče a jelikož mnozí dle jména bohदानेčské učitele neznali, shrnuta a uvalena vina na učitele Frant.Tichého. Ačkoliv v Bohdanči byl posmíván, že se choval v Pardubicích "jako baba", kdežto podučitel Jedlička "se držel", obdržel tento toliko důtku, kdežto Tichý, který jako deputovaný na hejtmanství prázdné volební lístky všech učitelů, a Hroch byli sesazeni; Hroch byl brzy rehabilitován, a vina zůstala na Tichém.

O celé záležitosti nás nejlépe budou informovat spisy: Čís.10574. Okresní hejtmanství Pardubice.

Panu Františkovi Tichému, učiteli v Bohdanči.

Zavedeným vyšetřováním jest dokázáno, že Jste dne 26.srpna 1869 povolání úřednímu do schůze učitelské nejen sám nevyhověl, ale i ostatní v školní budově shromážděné učitele svými slovy jakož i předčítáním článku z novin k tomu sváděl, aby nařízenou volbu do školní rady okresní nekonali, a konečně sám co člen deputace průkazy učitelů převzal a ck.okresnímu hejtmanství s vyřízením odevzdal, že učitelové z Pardubického okresu volbu do školní rady okresní vykonávati nebudou.

Tím dopustil Jste se přečinu neposlušenství /čl.281 pol.šk.sp./ a vysoce slavná ck.školní rada zemská ve své schůzi dne 13.listopadu 1869 uzavřela, sesaditi Vás se služby.

Následkem vysokého vynešení, vydaného dne 19.listopadu 1869 čís. 2439 vyzývám Vás, aby Jste hned od služby se odstranil a Váš služební dekret hned sem navrátil.

V Pardubicích dne 4.prosince 1869. Okresní hejtman.

Vysoké c.k.místodržitelstvo.

Proti sesazení učitelů národních, pana Františka Tichého a Josefa Hrocha, ck.zemskou školní radou podáním co starosta města Bohdanče na základě žádosti měšťanů bohदानेčských písm.A, na základě protokolu o schůzi městského zastupitelstva písm.B v účtě následující

S t í ž n o s t.

Usnešení ck.zemské školní rady nezakládá se ani na právu, aniž vyhovuje spravedlnosti.

Ono nezakládá se na právu:

Sesazení odůvodněno tím, že prý dotčení p.učitelové dopustili se neposlušnosti, nezúčastnivše se schůzi učitelské, aby vykonali do školní rady nařízenou volbu. Co jest volba?

Volba jest právo, jednomu každému stojí na vůli práva tohoto použití čili nic, nikdo nemůže býti nucen, práva toho použiti.

Volba jest úplně svobodný akt, při kterém se ten který občan dle svého nejlepšího vědomí a svědomí pro toho neb onoho kandidáta vysloví.

Má-li o volbě vůbec býti řeč, stojí jednomu každému volno, či voliti či nevoliti, a odhodlá-li se kdo voliti, má opět zcela na vůli, komu chce svého dáti hlasu, ano pojem volby obsahuje v sobě, aby se voličové dříve mezi sebou uradili, aby vzájemně sobě sdělili, jaký prospěch lze z volby očekávati, jakých proti volbě stává obav. Takovéto zásady vždy a všude o volbě platily, ať v absolutním, ať v konstitučním státě.

Zásad těchto šetřiti sluší tehdy i v našem na nejširší svobodě založeném rakouském státě.

Učitelé pardubického okresu byvše vyzváni zúčastniti se volby do školní rady, měli po zákonu tedy na vůli voliti či nevoliti, jim bylo volno uraditi se mezi sebou o této volbě, sděliti sobě vzájemně zlé i dobré následky z této volby pro školy národní vycházející. Tohoto zákana práva jim ze zákona samého příslušícího použili také svrchu řečení p. učitelové co dobří konstituční občané, jednali tedy po právu i po zákonu, avšak bohužel toto jejich v každém způsobě oprávněné a zákonité jednání za zlé jim vykládáno, a imputováno jim za neposlušnost; co ani v absolutním státě se neděje, to stalo se v konstitučním státě našem, oni co neposlušní svých učitelských míst zbaveni jsou. Toť bezpráví!!

Chtěla-li tehdy ok. školní rada jmenování školních radů stůj co stůj provést, měla jednoduše dotyčným pánům naříditi, aby toho kterého školního radu jmenovali, neměli to však volbou nazvat, ku které přec, ať kdokoliv, nikdy nucen býti nemůže.

Sesazení však nevyhovuje ale ani spravedlnosti. Jak známo, potkal se školní zákon po celé české vlasti s tím největším odporem, proti němu vyslovila se také takřka veškerá okresní zastupitelstva, jemuž takřka opět se celý český národ co jeden muž opřel.

Učitel v úzkém svazku stojí s národem, jemu nemohou a nejsou lhostejná přání národa, on v jednotlivých pádech třeba i téhož přesvědčení snad nebyl, nucen jest jíti s národem, jinak by bylo postavení jeho nesnesitelné, ano i nemožné, neboť kdo zná postavení našeho národního učitelstva, ví předobře, že týž učitel od svého služného živu býti nemůže, že poukázán jest k dobročinnosti jednotlivých občanů. Jemu jest tedy nutností vzájemně s občany jíti. Totéž platí i v přítomném pádě.

Učitel přesvědčen jsa, že místní občané se všemožně opírají provedení školního zákona s nutností prohlásil se, že jde s nimi, a projevil to také při pozvání k volbě do školní rady.

Tak sobě zachoval důvěru i lásku svých spoluobčanů, jinak by se stal nemožným.

Jednání národního učitelstva v tomto případě bylo tedy nutností a nemůže se mu také za zlé vykládati, a bylo by zajisté slušností a po spravedlnosti bývalo, učitele z toho nekárati.

Avšak dejme i tomu, že by skutečně učitelové tito jednáním svým nějak se byli provinili, tož nesmí se ihned k prostředkům takovým sahati, sluší na prvním místě k jejich způsobilosti k učitelskému úřadu přihlížeti. Ne politické smýšlení rozhoduje na rozkvět škol a dobré vychování mládeže.

Zdali kdo dobrý pedagog, zdali kdo potřebnými vědomostmi opatřen, zdali kdo pilen a mravný jest, to rozhoduje při způsobilosti k zastávání učitelského úřadu. A jak toho příl. A dokládá, tak vynikají co do způsobilosti sesazení p. učitelové nad jiné, neboť jejich v každém způsobě vzorná mravnost, jejich nevšední pilnost, jejich všestranná vzdělanost vydobyla sobě v brzkém čase úctu, důvěru a lásku všech občanů, jejich srdečné a upřímné chování se ke školní mládeži vydobyla jim srdce těchto.

Co tito bohdanečtí páni učitelové na škole bohdanecké působí, naby-la tato takového věhlasu, že z vřekolních obcí rodičové dítek svých do bohdanecké školy posílají. A vším právem může se tvrditi, že pak li škole bohdanecké tyto dvě vydatné síly se odejmou, škola tato ve svém zdaru klesati bude, nebo tito učitelové jsou pro nás nena-hraditelní.

Není tedy město Bohdaneč sesazením těchto jemu milých učitelů lhostejné, víť ono předobře, že dobrá pověst téhož města odstraněním těchto učitelů valně utrpí. Sotva nalezne se druhé město v Čechách, které by bylo pro školy tolik učinilo, tolik hmotných obětí přineslo, jako město Bohdaneč.

Nákladem měšťanstva zbudována nádherná škola a opatřena bohatými prostředky. Konečně i získáno bohatých sil pro školu tu, a hle, když nyní nám jest s pýchou hleděti k našim školám, když nyní hojných požíváme úroků z našich pracovních kapitolů, tu napadne ck. školní radě, která ani nejmenší oběť k založení školy nepřinesla, která si ani nejmenších zásluh o školu tu nevydobyła, učitele ty sesaditi, jímž jedině rozkvět školy děkujeme, kteří tak blahodárně na poli člověčenstva působí, na které my všim právem a chloubou hledíme. Bohdanečtí občané mají za to, že i oni, přinesše tolik obětí pro školu, zasluhují toho, aby byli o tom tázáni, jedná-li se o sesazení učitelů, neboť oni jedině učitelům těmto platí, oni učitelům svých dítek svěřují, jim není lhostejné, zdali ta která osoba jejich učitelem jest. Jest se obávati, kdyby se mělo ~~sesazení~~ těchto učitelů sesazení provést, že svých dítek do škol posílali nebudou. Toť přimělo městské zastupitelství k této stížnosti, a já co starosta města Bohdaneče v účtě žádám: Vysoké ck. místodržitelstvo račiž usnešení slavné školní rady, kterým národní učitelé p. František Tichý a Josef Hroch v Bohdanči, sesazení byli, zrušiti a poslednější ve svých učitelských úřadech dále ponechání. V Bohdanči dne 11. prosince 1869.

Stížnost Františka Tichého proti sesazení.

Přeslavné c.k. ministerium duchovních záležitostí a vyučování. Já ve vší účtě podepsaný František Tichý učitel v Bohdanči byl jsem vynešením školní rady zemské v království Českém z dne 19. listopadu 1869 č. 2439 ze služby sesazen. Proti vynešení tomu dovoluji si podati následující stížnost. Byl jsem sesazen na základě čl. 281. pol. škol. zřiz., neboť prý jsem povolání úřednímu do schůze učitelské nejen sám nevyhověl, ale též ostatní učitele svými slovy, jakož i předčítáním článků z novin k tomu sváděl, aby nařízenou volbu do školní rady okresní nevykonali a konečně sám co člen deputace průkazy učitelů převzal a ck. okresnímu hejtmanství s vyřízením odevzdal, že učitelstvo z pardubického okresu volbu do školní rady okresní vykonávati nebudou. Proti tomu musím nejprve uvést, že se mnou řádné vyšetřování provedeno nebylo, že mi nebyla popřána příležitost, bych se náležitě hájil před řádným soudem, jakož každému občanu vyhrazují základní zákony z dne 21. prosince 1867 č. 144 říš. zák. Nehledě k tomu nedostatku musím dále vytýkati, že ani o disciplinární cestě nemůže nalezena býti příčina k mému sesazení, bytby za měřítko se brala ustanovení pol. škol. zřízení, která pocházejíce z doby nejtužšího absolutismu třebas ne výslovně, předce mlčky pozdějšími zákony dávno byla zrušena. Jest první podmínkou každého právního státu, za jakýž naše říše stále se vyhlašuje, že každému jest dovoleno čeho zákony výslovně nezakazují. Mohli tudíž učitelové pozvaní ke konání voleb již z té příčiny svobodně se raditi a svobodně uzavírat, zdaž volby účastníci se mají a to tím více, poněvadž při tom šlo o jejich právo, jakž později šíře vysvětlím. Pravil jsem již, že v pol. škol. zřiz. není příčiny k mému sesazení. Školní rada zemská odvolává se na čl. 281 zřiz. toho, kterýž doslovně

nařizuje: Fehlern der Insubordination oder eingewurzelten Faulheit steht die Entlassung vom Schuldienste bevor.—Jest tedy v tom článku uvedeno dvojí přečinění, pro které učitel sesazen býti může, totiž 1/ insubordinace a 2/ zakořeněné opilství.

Ať slovo Insubordination velmi jest neurčitá a mnohý připouští výklad, předce musí zde se proto že postaveno jest vedle zakořeněného opilství, kteréž každý pedagog uznává za velikou chybu při učitelích, a že postaveno jest ještě před tím zakořeněným opilstvím, již z pouhých slov toho nařízení souditi, že tím není míněna každá insubordinace, že naopak nařízení ono platiti má jenom velké insubordinaci, totiž takové, jež by se zakořeněným opilstvím byla na stejném stupni, tudíž vadila řádnému plnění učitelských povinností, jinak by z toho vycházelo, že učitel jest pouhou hříčkou svých představených, že zcela vydán jest jejich libůstkám a rozmarům.

Kdyby slovo insubordinace nemělo se vykládati ve spojení s opilstvím zakořeněným, kdyby tedy nemělo znamenati těžké provinění, mohlo by se státi, že by některý učitel byl sesazen proto, že si nedal ušíti kabát, jaký jeho představenému se líbí. Chtěla-li mně tudíž školní rada zemská dle čl. 281. pol. škol. zřiz. sesaditi, měla aspoň vytknouti jaké insubordinace jsem se dopustil, neboť ve všem tom, co se mi vytýká vynešení ze dne 19. 19. listopadu 1869 č. 2439, není ani té nejmenší insubordinace. Budiž mi dovoleno, bych všechny ty kusy oné insubordinace zevrubněji prošel.

Nejprve praví se, že jsem nevyhověl úřednímu povolání do schůze učitelské. Kdyby to i pravda bylo, nemohlo by z toho souditi co na žád. nou insubordinaci, neboť tím povoláním nebyla učitelstvu žádná povinnost uložena, oni byli toliko sezváni, aby vykonali právo v zákoně jim uložené.

Zákonem z dne 8. února 1869 ustanovuje se totiž, jak konati se má dohlídka ku školám, k čemuž zřízeny býti mají zejména okresní rady školní. Každá taková rada má se skládati ze dvou znalců, z nichž jednoho zvoliti přísluší shromáždění učitelů v okrese ustanovených. Z toho patrno jest, že zákonem právě jmenovaným nebyla učitelům uložena žádná povinnost, že jim naopak uděleno bylo právo, jehož prvním a hlavním kráteriem jest, že oprávněný není nucen své právo vykonávati, že naopak jeho vůli se zůstává, by toho práva použil, nebo se ho vzdal. Jakmile někdo byl by nucen použiti tak zvaného práva, nebylo by to více práven, nýbrž povinností, ne-li násilím.

Dále sluší uvážiti, že jedná se o dohlídku ku školám, a žeby velmi špatná musela býti dohlídka, ku které by se dohánělo kriminálem, nebo odbíráním chleba vezdejšího. Podobá se, jakoby školní rada zemská ani neměla zdání o tom, co jest zákon v ústavním státě, totiž řádně uznaným pravidlem pořádání poměrů jednotlivých osob i celých tříd občanských. Nelze-li o tom pochybovati, že učitelé, byvše zákonem povoláni, aby volili znalce do školní rady okresní nabyli tím právo, nelze také pochybovati, že každý z nich toho práva vzdáti se může, že tedy i já vzdáti se ho mohl a vzdav se ho, žádné insubordinace jsem se nedopustil a to tím méně, kdežto ani zákonem, ani nařízením, ani nějakou instrukcí učitelskou uloženo nebo oznámeno nebylo, že by té volby účastníci se museli a vzdáti se jí nesměli.

Dále počítá se mi za přečinění, že jsem učitele v školní budově shromážděné svými slovy, jakož i předřikáním článků z novin k tomu sváděl, aby nařízenou volbu do školní rady okresní nevykonali. Zde nejprve není pravda, že by nám bylo se nařídilo, bychme onu volbu vyko-

nali, my k té volbě byli toliko vyzváni, čili pozváni, jak svědčí přípis ck. okr. hejtmána v Pardubicích z dne 18. srpna 1869 č. 7248 a nikomu nemohlo připadnouti, že jde o nějaké nařízení, jehož nezachování bude mít za následek sesazení ze služby. Ostatně také není pravda, že jsem svými slovy a předčítáním článků z novin ostatní učitele sváděl, aby volbu nekonali. Také není pravda, jak v tom vynešení se praví, že byli učitelé z okrsu pardubického shromážděni ve školní budově, ačby v tom nebylo přečinu, kdyby se byli sešli, aby se poradili, zdaž a koho mají voliti do školní rady okresní. Jelikož jest povinnost každého řádného občana, ~~než aby~~ aby konaje volbu, konal ji dle svého nejlepšího vědomí a svědomí, nebo vůbec ji nekonal, kdyby mu k tomu jeho nejlepší vědomí a svědomí radilo, taktéž mohli učitelé z okresu pardubického domnívati se, že dosazení byvše na učitele nepřestali býti občany, dle svého nejlepšího vědomí a svědomí uraditi se o tom, zdaž a jak voliti mají do školní rady okresní. Oni však se neradili, a k poradě se nesešli, nýbrž jen náhodou přišli někteří do školní budovy a ti neměli žádné společné porady, nýbrž rozmlouvali toliko v skupinách mezi sebou. Já ani k učitelům nemluvil ani jim nečetl, pročez také sváděti je nemohl. Udání o tom jest zcela nepravdivé.

Ještě nepodstatnější jest třetí příčina máho sesazení, že jsem totiž co člen deputace průkazy učitelů převzal a ck. okresnímu hejtmanství s vyřízením odevzdal, že učitelé z pardubického okresu nebudou voliti do školní rady okresní. Nechci se domnívati, že by v tuto příčinu kladlo se obvinění, jakobych snad všem těm učitelům jejich průkazy moci byl vyrval a ck. okresnímu hejtmánu donesl, mám za to, že i školní rada zemská v těchto slovech nehledala nic jiného, leda to, co v nich skutečně jest, totiž že mi učitelé své průkazy dali a že jsem je ck. okres. hejtmanství odevzdal, a jemu oznámil, že voliti nebudeme, by marně nečekalo. Že by v tom činu byla jakási insubordinace, nebo jenom stín nějakého přečinění, nemůže nikdo tvrditi, leda lze z toho souditi, že ostatní učitelé ve mne měli důvěru, že mi tedy svěřili posláním k ck. okres. hejtmanství. Nečetl ani neslyšel jsem nikdy, že by důvěra u ostatních občanů nebo soudruhů byla ~~X~~ jakýmsi zločinem, naopak slyším velmi často, že důvěra k někomu jest jakýmsi uznáním, jakýmsi vyznamenáním, jakož i mužové nejvýše postavení rádi se odvolávají k důvěře u ostatního občanstva.

A protož podobá se, že není dobrá příčina sesazování učitele proto, že ostatní učitele projevíli mu důvěru, zvolivše ho za svého mluvčího. Také formálně musím si stěžovati na vynešení nahoře uvedené, dle něhož mi bylo nařízeno, bych se hned od služby odstranil, a svůj služební dekret ihned vrátil. Vynešení to pochází od školní rady zemské, která zřízena byla vedle zákona z dne 8. února 1869. V čl. 38 tohoto zákona ustanovuje se, že stížnosti na rozhodnutí školní rady zemské, jdou k ministerium duchovních záležitostí a vyučování a že mají účinek odkladní. Z toho patrně jest, že rozhodnutí ta vykonána a provedena býti nemohou pokud ~~nebyla~~ nenabyla právní moci, což stane se o 14 dnech po tom, když o rozhodnutí dáno bylo návštějí, poněvadž do 14 dnů lze si na ně stěžovati.

Z toho, co zde uvedeno jest pozná Přeslavné ministerium, jakých podstatných příčin mám, stěžovati sobě na své sesazení a jaká křivda se mi tím děje. Nechci se chlubití svými vědomostmi, ani svými zásluhami, ale toliko přece uvéstí mohu, aniž bych byl neskromným, že po celý čas, kdež dopráno jest mi učitelem, bedlivě plnil jsem své po-

vinnosti, jsa učitelem v plném smyslu slova toho, pročez také úplné důvěry mezi učitelstvem i mezi občanstvem požívám. Jsem učitelem na obecní škole, obecní výbor mne jmenoval, obecní výbor dohlíží k mé činnosti. Žiju v malém městě, žiju mezi občany, kteří bedlivým okem střeží každý krok učitelstva.

Přeslavné ck. ministerium dobře asi zná podmínky za jakými učitel blahodárně může účinkovati, dobře asi ví, že i největší namáhání ve škole minulo by se zdárného účinku, kdyby učitel měl proti sobě občanstvo, totiž rodiče jemu svěřených dítek, neboť třebas jediné slovo proti učiteli v domácnosti prohozené, může zmařití dlouhé jeho namáhání. Přeslavné ministerium také asi ví, jak obyvatelstvo v krá. Českém smýšlí o volbách do školních rad a protož nadějí se, že o tom neuvidí žádnou insubordinaci, když některý učitel těch voleb se neúčastní. Pokud týče se učitelů Bohdanečských, sluší ještě uvést, že celé obyvatelstvo vyslovilo se proti volbám, a že členové obecního představenstva dne 26. srpna t.r. se svými učiteli jeli do Pardubic, aby očitě se přesvědčili, jak se jejich učitelstvo stran voleb zachová. Lze se diviti, který to vše viděl a slyšel, který co den se s lidmi se stýká pravícími, že by to uznávali za veliký hřích proti celému městu, kdyby nezachoval se, jak oni sobě přejí, který mimo to vlastního uznání může se vzdáti, lze-li se diviti, že v takovém postavení učitel se rozhodl raději neužítí tohoto práva a nevoliti by nepodal příčinu k různicím a neuvalil na sebe zášť celého města. Podáváje všechny tyto důvody Přeslavnému ck. ministerium k spravedlivému uvážení, nadějí se, že hlas můj nebude hlasem volajícího na poušti, že nestanu se obětí nějaké nechuti, že nepodstatných, nebo alespoň pochybných příčin nebudu odstraněn ze služby, kterou jsem si vytknul za své povolání, za cíl svého života. Přihlížeje k svému posavadnému chování, přihlížeje k četným uznáním, kterých se mi co učitel dostalo, mohu očekávati, že nyní pojednou zničen nebudu, byť by se také nějaké vady na mně shledalo.

Vždyť i pol. šk. zř. ve svém zastaralém rouchu k tomu ukazuje, že není třeba trestati hned nejvyšším trestem, zotíž sesazením, že menší poklesky stihati se mají menšími tresty.

Za těmito příčinami snažně žádám, aby Přeslavné ck. ministerium vynešení školní rady zemské ze dne 19. listopadu 1869 č. 2439 kterým ze služby učitelské v Bohdanči sesazen byl, naprosto zrušilo.

V Bohdanči dne 23. prosince 1869

Fr. Tichý, učitel.

V souvislosti o volbách do školních rad čteme zápisy v jednacím protokole z r. 1869:

- 17/10 1869: Jan Andres zaplatil 2 zl pokuty skrze demonstraci.
- 5/12 Měšťanstvo veškeré si přeje, aby zastupitelstvo všemožně zákonně proti suspendování p. učitelů Tichého a Jos. Hrocha zakročilo.
- 11/12. Rekurs p. starosty pro sesazení zdejších učitelů Prant. Tichého a poduč. Josefa Hrocha.
- 14/3 1870. Rekurs z 14/12 1869 jako nekompetentní zamítnut proti sesazení učitelů.
- 20/3 Cesta do Prahy k exel. místodržitelovi v zálež. školy.
- 23/5 1780 Protokol o přísné domluvě výtržníkům dne 2. září 1869 1 č. 821/69 a 130/1870
- 10/6 1870 Hejtmanství nařizuje potrestání i jiných obcí výtržníků při pouličních výstupcích dne 2. září 1867.

- 26/7 1870: Školní rada odmítá zadání ohledně p.uč.Tichýho a nařizuje vypsání uprázdněného místa po p.Tichým.
 6/8 Čtyři p.obecního zastupit.žádají svolání schůze, v které by se jednalo o udělení čestného členství p.Tichému.
 13/10 1871: Josef Březina a Jan Fabicar a Jas.Šolta byli poděkovat p.hejtmanovi za to, že jim p.učitele Tichýho zde nechal.

Nr.233/OSR. Panu Františku Tichý-mu učiteli v Bohdanči.
 Vaším Jeho cís.král.Apoštolskému Veličenství podaným žádostem ddtto 23.března 1870 a ddtto 8.května 1870 za prominutí trestu sesazení ze služby, nebylo dle vynešení vys.sl.ck.ministerstva od 13.dubna 1870 číslo 3116 a od 2.června 1870 č.5033 vyhověno a podle vynešení vys.sl.ck.školní rady zemské ze dne 15.července 1870 č.3532 L.Š-R.jest ck.školní rada okresní poukázána, nyní bez odkladu nález dne 19.listopadu 1869 č.2348 na Vás vydaný vykonati.
 Vyzýváte se tedy, aby jste po doručení tohoto vyrozumění místo své opustil a služební dekret přímo k ck.školní radě okresní odevzdal. Ostatek se činíte na to pozorna, že Vám tímto nálezením nikoli vysvědčení spůsobilosti odejmuté není, že tedy, ač s místa učitelského v Bohdanči sesazen jste, Vám nikdo nebrání, o místo jiné na jiné škole se ucházeti.
 Třináctero příloh se Vám sub-./.. navrácuje.
 Od ck.okresní rady školní v Pardubicích dne 21.července 1870.

Vysoké cís.král.Ministerium vyučování a duchovních záležitosti.
 V době všeobecné rozčílenosti obecnstva, vyvolaného školními zákony, nezúčastnil jsem se co učitel v Bohdanči z naléhání představenstva téhož místa na volbě okresní školní rady v Pardubicích.
 Pro takový poklesek disciplinární u vyšetřování vzat, byl jsem za odstrašující příklad pro okresní učitelstvo slavným cí.král.hejtmanstvím naznačen a na základě spisů vyšetřovacích veleslavnou ck.zemskou školní radou od svého úřadu učitelského v Bohdanči sesazen. Jelikož jsem si úplně vědom, že jsem se toliko vinou své nevědomosti nových poměrů, do nichž učitelové novými zákony školními vrženi byli, a vinou všeobecné oposice, následovně také místní, již jsem nejvíce podléhal, k tomuto kroku neúčastnění se při volbě svésti nechal, opovážil jsem se dílem svým odvoláním, dílem svými žádostmi o nejvyšší milost, jak příloha ./.. doznává, se o příznivé rozřešení této záležitosti pokoušeti. Až po tu dobu marné bylo mé namáhání. Též moje žádost, bych při opětném obsazení školy Bohdanečské na této škole byl ponechán, potkalo se, jak příloha ./.. svědčí, s nepříznivým výsledkem.

Konečně jsem se odhodlal, podati žádost k nejvyššímu předložení slavné ck.okresní školní radě v Pardubicích dtdto 2.ledna č.902 o rehabilitaci. Jelikož v tom čase na obsazení školy Bohdanečské konkurs opět vypsán byl, a já na doléhání svých četných přátel v obci opět prosbu zanesl by mi škola Bohdanečská milostivě popřána byla, aniž by má žádost o rehabilitaci již příznivého vyřízení došla, vidím se v tomto nebezpečí, v němž se svou rodinou co do budoucí výživy se nalézám, starostlivostí o svou a své rodiny příští existenci dohnán k prosbě:

Vysoké cís.král.ministerium vyučování a duchovních záležitosti
 račiž pro ten případ, kdyby má ponížená prosba o rehabilitaci příznivě vyřízena, býti neměla a já vši naděje postrádal na škole Boh-

danečské býti ponechán, vyšetřování pro přestupek disciplinární mně za vinu kladený delegováním nestranné ck. okresní školní rady, jaké při mém minulém vyšetřování, co k tomuto vyšetřování jediné kompetentního orgánu ještě nestávalo, milostivě obnoviti, do výsledku obnoveného vyšetřování obsazení školy Bohdanečské sistiřovati a mně tímto činem milosti příležitost poskytnouti, aby upotřebením všech zmírňovacích okolností, jimž při mém původním vyšetřování nevěnována dostatečná pozornost, mně bylo možno, následky mého závadného chování odstraniti neb alespoň zmírniti.

V Bohdanči dne 18. února 1871. Frant. Tichý, učitel. 115

Teprve dekretem ck. z. š. r. ze dne 25. července 1871 byl opět—díků radovi Grohmanovi—za řídícího učitele dosazen, což oslavili bohdanečtí muzikanti dostaveníčkem. Za krátko byl opět povolán k výsledku před ck. okr. hejtmana Brechlera, jsa obviněn z nelojality, ale i tehdy uznán nevinným.

A nyní teprve se osud obrátil k lepšímu. Ck. okres. inspektoři Lešetický a Macháček nazývali školu jeho eldorádem, insp. Šťovíček postaral se o první jeho písemnou pochvalu od okr. šk. rady /1876/ a po inspekci, vykonané ck. zemským šk. inspektorem Hradilem, obdržel pochvalu celý jeho sbor učitelský.

Do výslužby dán 1891 dne 7. července a téhož roku již 3. září zemřel srdeční vadou a vodnatostí. Pohřeb vedl sám bisk. vikář J. Chmelík za asistence velikého počtu duchovních.

Učitel Fr. Tichý nar. 11/3 1830 v Nov. Hradci, manželka Antonie Pourová dcera Václava Poura mlynáře čp. 147 a Kateřiny rodem Jana Pilaře z Mlíkosrb. Synové: MUDr. Josef Tichý, lékař v Trutnově, Frant. Tichý Třebovice a MUDr. Otakar Tichý, sekundář v Píaze.

Roku 1872 jmenován byl jako čtvrtý učitel Antonín Kudrnáč, Pan Jedlička přestal vyučovati, kterého vikariátní úřad neuznával, brzy na to p. Kudrnáč byl povolán k službě vojenské, žactvo vyučováno bylo jen ve 2 třídách.

Od r. 1872 dosazen byl Bohuslav Steinmann a r. 1873 navrátil se p. Ant. Kudrnáč.

R. 1873/4 na nové místo učitelské stanoven Boh. Steinmann.

R. 1874 Ant. Kudrnáč stal se učitelem v Olomouci; na jeho místo nastoupil p. Jaroslav Svoboda, jehož zastupoval po čas vojenské služby Josef Havlíček, místo něhož povolán Josef Libický z Pardubic.

Bohuslav Steinmann po odchodu na Moravu byl nahrazován technikem Fr. Náhlikem, pak technikem V. Krejzou.

R. 1877/8 po J. Libickém jmenován byl Fr. Doubal a po Boh. Steinmannovi Jan Pelikán.

R. 1878/9 Josef Hroch jmenován říd. učitelem v Živanicích; uprázdněné místo proměněno bylo v podučitelské, na něž dosazen Josef Čepěk řídícím učitelem stal se Fr. Tichý.

Roku 1882/3 Frant. Doubal dostal místo podučitelské v Praze a na jeho místo stanoven Jan Čech, nově absolv. kand. učitelství.

R. 1882 sl. Antonie Kvassničková zdarma směla při zdejší škole askultovati. R. 1883/4 dostala místo ve Ždánicích.

R. 1884 Josef Čepěk stanoven učitelem v Něm. Rybné a místo jeho dostal Eduard Hendrich z Lánu na Dálku.

R. 1886 Jan Pelikán dosazen za říd. učitele do Kladrub. Na místo jeho

ustanoven za výpomocného učitele Hynek Š r a j e r .

R.1887 po čas nemoci řídícího Fr.Tichého jmenován zatímním řídícím učitelem Václav H o r á k, učitel z Hostovic /na 4 měsíce/

R.1887 def.učitelem po V.Pelikánovi jmenován podučitel Ed.Hendrich

R.1887/8 na nově zřízené místo učitelské povolán kandidát učitelství František F o r m á n e k, rodilý z Lánu na Dálku

V lednu 1888 stal se Josef Kmoníček podučitelem v Přelouči, učitelem zde a zat.učitel Fr.Formánek stanoven prozatímním poduč. Ždánicích. V prázdninách jmenován Jan Čech učitelem v Ivančicích a na místo jeho dosazen Adolf J u n g m a n n, kandidát učitelství v Soběslavi, jako zatímní podučitel.

R.1889/90 stanoven podučitelem Václav S a l a v e c.

R.1890 povolán jako výpomocný podučitel Fr. T i c h ý, syn nemocného řídící., zatímní učitel v Bělečku, kam se v listopadu vrátil. Pak stanoven výpomocným podučitelem Václav M a r e k z Albrechtic

R.1891 stal se učitel ~~z~~ Ed.Hendrich zat.správcem školy v Bohdanči. Noví učitelé: Václav D o u b a l, Stanislav K o s i n a, Josef P o l á k. Josef Polák jmenován jako zatímní učitel na místo Ed.Hendricha a St.Kosina stanoven jako zatímní učitel na místo Jos.Kmoníčka, jenž jmenován zat.říd.uč.do Ostřešan a Václ.Doubal ze Živanic dostal místo podučitelské, zatímní v Bohdanči. Adolf Jungmann jmenován zatímním podučitelem v Živanicích. Václav Marek přešel na okres rychnovský.

13/5 1891 Fr.Tichý žádá do pense. 950 zl ročně. ^{Polák}

R. 1892 po úmrtí Fr.Tichého trvale obsazeno místo říd.uč.Josefem H r o c h e m, říd.uč.ze Živanic. Josef Hroch narodil se 1842 v Koš-
těníčích. Vychodiv hlavní a nižší reálnou školu v Pardubicích, pře-
šel na dvouletý ústav vzdělání učitelů v Praze. Od r.1860-62 půso-
bil ve Ždánicích, pak do r.1878 v Bohdanči. R.1878 jmenován říd.uč
v Živanicích a po 14 letech v Bohdanči, kde r.1904 dán na odpočinek
a kdež také 23.října zemřel a odpočívá. Vedle vlastní učitelské prá-
ce, za níž dostalo se mu několik pochvalných dekretů, věnoval se hud-
bě a včelařství, jež pěstoval přímo s vášní. R.1866 vydal mu prof.
Foerster vysvědčení, jímž potvrzuje, že je výborným zpěvákem a hous-
listou, jenž při chrámu sv.Vojtěcha v Praze zdatně se osvědčil. Za
jeho doby působení v Živanicích vycvičil školní dívky v hudbě na
nástroje smyčcové tak dokonale, že jako kapela dorostlých hrály.
Rovněž řízení a cvičení hudby chrámové velice se obětoval.
Ed.Hendrich nastoupil místo učitelské při zdejší škole a Josef
Polák jmenován zat.m.poduč.ve Výrově.

R.1892 Jos.Kmoníček stal se def.říd.uč.v Rosicích n.L. místo jeho
jmenován dosavadní podučitel školy zdejší Václ.Doubal.
Stanislav K o s i n a téhož roku jmenován na uprázdněné místo
podučitelské a r.1894 jmenován def.podučitelem zdejší školy.

1895 Ed.Hendrych povolán za zat.říd.uč.do Chvojna. Terezie Fiedle-
rová odešla na odpočinek; ustanovena Alžběta Brandejsová ze Živa-
nic. Výpomocná uč.industr.sl.Terezie V e s e l á ustanovena v
Sezemících.

R.1896 Alžb.Brandejsová k své žádosti zproštěna služby a ustanovena El. S l a v í k o v á ze Stojic.

R.1896 V.Salavec jmenován byl učitelem zdejší školy.

R.1897 ustanoven zástupcem nemocného uč.St.Kosiny Frant. K o h o u t e k ml.uč.v Koštěnicích.

R.1896/7 povolán Fr.Kohoutek zpět do Koštěnic a jmenován zat.podučitelem zdejší školy Rudolf F r e u d e n b e r g, syn říd.učit. v Semíně.

R.1898 Rud.Freudeberg jmenován byl do Živanic a Karel S l a v í k ml.uč.Živanický, jmenován defín.při zdejší škole.

R.1900 povolán Karel Slavík na novoměstskou školu v Pardubicích a nástupcem jeho stal se Alois P o l á k z Rybitví.

R.1900 jmenován zat. poduč.Alois Polák zat.poduč.v Živanicích a při škole zdejší stanoven Stanislav T e p l ý jako zat.poduč.

R.1902 zastápoval St.Teplý nemocného správce školy v Rybitví a na jeho místo jmenována sl.Marie V o s k o v á z Král.Vinohrad.

Od 1.března 1902 odvolán uč.V.Salavec do Žižkova a na jeho místo jmenována sl.Jos. Č e r n í k o v á. Po návratu St.Teplého z Rybitví přešla J.Černíková na měšť.školu do Holic.

R.1902/3 M.Vosková ustanovena v Třebosicích při škole obecné a na místo podučitele povolán Fr. C i n n e r, def.uč.ve Ždánicích.

Podučitel St.Teplý r.1903 povolán zastupovati učitele Jos.Moravce při měšť.školě chlapecké v Bohdanči a při škole zdejší stanoven Josef Š k r h a, zat.poduč.v Bělé u Př.

R.1903/4 St.Teplý vrátil se do školy zdejší a Jos.Škrha do Bělé.

R.1903 ustanoven byl Fr.Cinner zat.uč.měšť.školy v Bohdanči místo Arnošta Kabeláče, jenž se dostal do Pardubic.

Ve 3.tř.jmenován Antonín M a r c e l l i, zat.uč.zdejší obec.školy

R.1904 odešel Josef Hroch, říd.uč.zdejší školy na trvalý odpočinek. Správa té školy odevzdána řediteli měšť.škol A. M a r k o v i. Vyučování v I.tř.svěřeno bylo od 1.března sl.Em. L i n d n e r o v é, výpomocné učitelce.

R.1904 v I.tř.ustanoven byl zatímním uč.Fr. Š v a g e r k a z Křičeně. V II.tř.je St.Teplý, ve III.tř.uč.Fr.P r o c h á z k a ustanovený r.1904 zatímním uč., ve IV.tř.Ant. V l a s á k, zat.uč.

R.1904 od 1.prosince St.Teplý jmenován zat.uč.přa zdejší měšť.školě dívčí a místo něho ustanovena Marie S t u c h l á.

Dne 31.prosince 1904 odevzdal Ant.Marek, řed.měšť.škol správu školy obecné Jos. N e m a n s k é m u, říd.uč.z Kunětic.

Dne 1.března 1905 ustanoven zat.uč.v Bohdanči Aurelius R a c e k zat.uč.ve Ždánicích.

R.1905 ustanovena M.Stuchlá zat.uč.při obec.školě v Bělé a jmenována na místo její Anna Š t ě p n i č k o v á, zat.uč.z Holic.

R.1906 stanovena A.Štěpničková při měšť.školě v Bohdanči a na její místo jmenována Marie D o t l a č i l o v á, výp.uč.z Pardubic, jež však 24.prosince na svoji žádost propuštěna a stanoven byl na

na místo její Fr. K m o n í ě k.

R.1907 byl propuštěn 30.června Fr.Kmoníček a na místo něho nastoupil Julius J i r á s e k z Cerníkova.

1.května 1908 jmenován byl Jos. H a v e l k a,abiturient ck.reálk v Pardubicích,z Hrádku,výp.uč.za nemocného Aur.Racka, 30 června propuštěn.

R 1908/9 Emilie F r e n c l o v á ustanovena zat.uč., Jos.H l a - v a t ý stanoven def.uč.II.tř.v Bohdanči.

Dne 8.října 1909/10 přeložena V.tř.postupní do rezervní místnosti škol měšťanských.Z přízemní místnosti učiněna sborovna.Ze sborovny v I.posch.učiněn vedlejší kabinet.

Aurel.Racek dosazen za def.uč.v Sopři roku 1910.Na místo jeho jmenován Boh. L i d m i l a ze Svinčan. Dne 24.prosince jmenován Boh.Lidmila v Čivicích.Na místo jeho ustanoven Fr. K m o n í ě k zat.uč.v Bělé.

Em.Frenclová jmenována zat.uč.II.tř. v Pardubicích.Fr.Kmoníček jmenován zat.uč.II.tř.v Slepoticích.

R.1911/12 Ludmila K o h o u š k o v á,zat.uč.ve Vosicích,jmenována zat.uč.v Bohdanči.Václav K r o p á ě,zat.uč.v Slepoticích jmenován zat,uč.v Bohdanči,

R.1912 def.uč.II.tř.Josef Hlavatý jmenován v lednu do Pardubic. Na jeho místo ustanoven Jar. Š a m a l,zat.uč.z Čivic.

Dne 1.září 1912 jmenována L.Kohoušková zat.uč. v Pardubicích. Na místo její jmenována Marie K m o n í ě k o v á z Přelouče.

R.1912/13.Jar.Šámal pro nemoc zastupován na měsíc A.S l a v í ě k e zat.uč.ze Ždánic.Další zastupování převzal výp.uč.ze Dřívce J. M a l ý.Dne 24.února 1913 Marie Kmoníčková převzala vyučování za Marií Košťálovou při měšť.šcole dívčí a místo ní stanoven Josef V a ř e ě k a,zat.uč.v Opatovicích.

R.1913/14.J.Šámal příkázán službou při měšť.šcole chlapecké.Na místo jeho jmenován byl Josef G a i l,výp.uč.v Bělečku.

Od 20.dubna 1914 do 31.května 1914 při škole obecné suploval Josef F u k s a .

Vyučování náboženství obstarávala duchovní správa v Bohdanči.

od r.1622 Jakub Zygkl od r.1740 Ondřej Ambrož Tauc

od r.1631 Sylverius Mazurkovicz 1746 Jan Kosin

od r.1662 Frant Ondř.Rzehak od r.1761 Ignac Xav.Roczek

od r.1669 Jiří Jedliczka od r.1791 Josef Bačina

od r.1671 Jan Woytěch od r.1796 Frant Vaindl

od r.1683 Lukáš Nikodim od r.1810 Jan Schütz

od r.1694 Jan Müller od r. 1827 Frant.Pabiček

od r.1703 Jiří Fr.Syderuris od r.1850 Frant.Mimra

od r.1716 Václav Czermák od r.1851 Jan Filip,

od r.1726 Fr.Ant.Scharff od r.1853 Ant.Havele

od r.1865 Th Dr Fr.Umlauf

od r.1870 Ad.Schlägl

od r. 1897 Al.Kašpar

Příjmy učitelů

Na počátku 17. věku byl Bohdaneč jednou z bídných štací. Stance nebo stojecího nebylo tu vůbec žádného. Na stravu správce dostával ouplatek 6 grošů bílých týdně, kantor 16 grošů měsíčně; to vydá při onom skoro půl jedenácté kopy míš. ročně, při kantorovi půl sedmé kopy. Za pulsanturu bral správce s kantorem /na polovic každý/ roční "manipulace" 30 mandelů, kteréž správce prodával v slámě za 12 kop, víc nebo méně. Měl tedy bohďanečský správce školy jistého platu 16 1/2 kopy, ale z toho se musil stravovati. Ostatní nepatrné důchody byly nejisté, byly z pohřebů a od žáků, kteří byli povinni platiti čtvrtročně po 15 groších, nejspíše míšenských /Z. Winter: Život a učení na partik. školách, str. 241/.

Nepatrným případným důchodem byly rekordace, žebrání rázu nižšího než koledy, jež byly prvotně týdenní, ba i několikrát za týden; byly v nich původně všecek živobytý důchod učitelský.

V Bohdanči nedělské rekordací /zpívání okolo domů každou neděli/ říkali "benedikatum". Jiná rekordace byla butyrací nebo máselné, žebrání žáků sobě a učitelům másla nebo peněz na máslo. V Bohdanči chodívali butiratum ještě r. 1609 každou sobotu, ale nenosili víc než 2 groše bílé, spíš méně. /Z. Winter: Život a učení na part. šk. 262/. Jiným vedlejším příjmem učitelů byly koledy, ty byly učitelské a žakovské. Byl to slavnostnější způsob žebrání, slavnostnější tím, že se připojoval k slavnostem ročním, zvláště v době narození Páně, a pak od Vánoc do Tří králův ap.

Býval tedy zvyk, když žáci požebrali pro učitele, žebrali na sebe, kde spojena koleda žakovská s učitelskou a to bývalo nejčastěji, tu vždy pak nastalo dělení o výtěžek.

Koledování se dělo za zpěvu. Nejprv v těch zpěvech koledních musela býti opěvána slavnostní případnost a pak pro obveselení přidány zpěvy jiné všelikteré, zhusta satirické, hodně štiplavé.

Učitel, hned po svém příchodu do obce, vstoupil do spolku literátů chrámových, kterýžto cech všude držel v sobě nejpřednější měšťany. Vždyť oni hlavně zpěvy a muziky tvrdili a ostatní měšťanstvo kupilo se kolem nich. Vstoupením do literátského cechu, dal nový učitel na jevo, že chce držeti se sousedy. Ale i jinak se hleděli sousedům zavděčiti různými úsluhami při rozmanitých životních příhodách.

Dovedný a moudrý učitel snažil se získati přízeň konšelů hned při jejich jmenování či při renovaci. On se školou svojí nejen že podnikal slavnost konšelské obnovy, mnohý si na pány radní i zaveršoval. Cítil-li v sobě básnickou žílu - robil básně pro různé osoby. Který uměl musiky skládati, hudbu i vrchnosti věnoval.

Početové obecní v roce 1640-1644 uvádějí vydání: "Žákům expensi, to jest kantorům a správě školním, kdež se měsíčně po 41 gr 1 denár vydává, tolikéž za masa k hodům a posvícení kupované, v to čase vydali 16 kop 9 gr 3 denáry."

Počty z roku 1692 ještě uvádějí: "Za 13 čtvr. jahel po 12 gr 6 den. a 13 čtvrt. krup celých za mlejna obecního od mlynáře braných a kantorovi vydávaných každá po 10 gr 2 den. takže sumou 5 kop 6 den. Dříve byl plat vybírán učitelem týdně, v sobotu, odtud "sobotáles" a sice dle možnosti rodičů po 1 kr, ~~2~~ 1 1/2 kr, nebo 2 kr. Učitel měl zříditi výkaz, kolik každé dítě bude platit ~~ak~~ které dle oznámení představených obcí pro chudobu od placení budou osvobozeny. O posvícení dostávali učitelé "vejražkovéj" skládanej koláč. O vánocích dostávali též vejce a koláče. Též vedlejším příjmem učitelů bylo opisování a malování modlitebních knížek.

V počtech obecního důchodu r. 1790 jest uveden plat učitelovi: "Na celý rok služby: 26 kop, jménem bývalé vánoční koledy 10 gr, od zpívání paší 35 gr, též jemu za oběd k velikonočům, sv. Ducha slavnosti, posvícení a vánocům po 18 gr, k pouti ale 45 gr, což činí 1 kopa 57 gr. Za 6 liber masa k velikonočům, též 6 liber k vánocům po 6 gr činí 1 kop 12 gr. K štědrému dni za 3 kapry 42 gr, sumou vše... 3 kopy 51 gr. Co tak vaření a žita dle starého způsobu dosahoval in natura, to jest nyní povinen přední, zadní a černský mlynář, dle kontraktu bez porážky dávat. Takže celé vydání činí: 30 kop 36 gr. ročně.

V roce 1800 na místo: co se tak vaření atd dostává - za 160 mázu piva, které sobě každoročně od rathouzského na vrub vybírá tj. 1 máz po 5 gr činí 13 kop 20 gr. Též na 1 sud piva, na který jest povinen sám ječmen dát a tác platit, po srážce tácu per 2 kop 30 gr a 1 1/2 str. ječmena, dle valoru po 3 kop 24 gr počítají 1 sud po 13 kop vejnos dodán... 5 kop 24 gr.

Normál učitel Frant. Košlanovi = 70 kop, 2^{hý} učitel Janu Štachoovi v roce 1800 49 kop 36 gr 1 den.

V roce 1817 čteme, že bylo zvýšeno služné učitelů na 180 zl ročně. Pro učitele v Bohdanči bylo určeno 5 korců žita, půl korce jahel a půl korce krup. Toto žito jakož i jáhly a kroupy byly vyvazeny a za které učitel bral úroky a sice okolo 13 zl cm.

Dříve však obdržel z každého mlýna podle smlouvy: Kantorovi městskému každoročně polovic krup, polovic jahel a v hromadě ročně 1 měrice 1 věrtel. Item jemu žita... 2 věrtelíky.

Dne 13. července 1878 ve zprávě Okresního hejtmanství: Pan řídící učitel v Bohdanči užívá posud, dle stvrzené faze obecních pozemků a sice: od č. parc. 504..... 426 čtv. sáhů

505..... 318 " "

506..... 256 " "

Úhrnem..... 1000 čtver. sáhů

kteréžto pozemky byly jedenkrátě fassouví pozemek č. top. 418 vyměněny. V provedení § 21, 24 a 79 zákona ze dne 19. prosince 1875 bylo na jisto postaveno, že pozemky tyto byly Bohdanečskému učitelů dány k užívání za hraní na varhany. V důsledku toho tedy ck. okresní školní rada na základě svého usnešení uznává, že tyto pozemky mají býti ze školní služby vyloučeny a varhaníku Bohdaneckému k užívání navráceny. Jsou to pole v "Baště".

Roku 1861 povolena 3^{tí} třída.

Roku 1872 dne 25/7 čj. 8474 povolena 4^{tá} třída.

Roku 1855 zřízena elementární třída.

R. 1853 na zkoušku zavedena zde hlavní škola, která však pro malou návštěvu účastníků /14/ osob se neosvědčila. /Měst. pam. kniha/.

V počtech obecních r. 1783 jest uvedeno: Poněvadž se 3 světnice topit musejí, proto děti každou středu po jednom polínku dříví sem z každého domu přinést musejí, nyní ale při přijmutí nového kantora, při shromáždění celé obce, zrušeno, by děti s přinášením těch polínek obtěžovány nebyly a k 8 ročně pasírovaným sáhům dříví, přidány 4 sáhy.

J. E. Kosina ve svém díle "Ze života starého kantora" ^{uvádí} že kantor Steinmann zrušil německou školu v Bohdanči. Je známo, že reformami školními tereziánskými pozvedlo se sice školství, ale utrpěla národnost, neboť nastalo germanisování. Gubernální nařízení z r. 1770 zní: By řeč německá víc a více rozšířena byla, tak se žádný kantor přijmouti nesmí, který v německé řeči náležitě vycvičen není".

V počtech obecních z r. 1780 jest uvedeno vydání na kantora, který do spělejší děti latinské a německé řeči učí za to odměnou mu dáváno 1 sáh dříví.

V roce 1801 jest uvedeno: "učilo se ve škole česky i německy k prospěchu mládeže podle předpisu".

Dětské školní slavnosti.

Dne 10. července 1859 uspořádala městská rada slavnost pro dívky, ku které slavnosti koupil p. měšťanosta Fr. Peška 3 bečky třešní po

2 zl rč. a napěci věnečky pro dívky. Dívky toho dne v dubince křepčily, zpívaly, hrály a všelike směšné zábavy tropily, při největší mravnosti, takže i od pp. hostů, kteří z Pardubic k té slavnosti přišli, veřejně pochvaly se dostalo.

Třešňové slavnosti.

Jak v roku 1863 tak i v dalších letech byla uspořádána slavnost třešní pro školní dívky, k čemuž slavné zastupitelstvo 25 zl rč. z obecního důchodu povolilo. Jelikož pro sucho a studené povětrí třešně později dozrály, mohla slavnost ta, teprv 7. července 1864 odbývat na býti. Toho dne bylo požehnání o 1 1/2 hod. odpoledne, na to shromáždila se mládež ve škole a odtud při hudbě ubírala se s velkým množstvím odrostlých lidí na určené místo Malý Soukovec, kamž i mnoho cizích-okolních jak dospělých lidí, tak dětí školních se sešlo. Zábava pozůstávala v deklamování, zpěvu, tanci, jakož i byly rozličné hry dětské uspořádány. Mimo to přednesli někteří žáci několik hudebních skladeb na houslích, řízením podučitele Josefa Hrocha. /Pozn. pisaře: K. Šípek vzpomíná na jednu tuto slavnost ve svém článku "Pochod Radovánka", kde učitele Hrocha jmenuje Roch/ a další článek o výborném hudebníku Jos. Hrochovi pojednává "Od posvícení Do Nového roku" od jeho syna Jos. Hrocha uveřejněný v Krajem Pernštýnův. Uprostřed zábavy bylo podělování třešněmi a rohlíky, každý žák obdržel dva rohlíky a víc jak žejdlík třešní, přebytek byl rozdán mezi opakovanty, děti do školy nechodící a cizé. Teprv pozdě k večeru ubíral se celý zástup při hudbě zpět. Při radovánce se však netěšily jen dívky, ale i dospělí, a zajisté slavnost tato mnohý užitek přinesla.

Tyto radovánky se každého roku opakovaly, výjma roku 1866, kdy zde Brušáci hospodařili. Tak v r. 1868, odbývala se slavnost ta za Hradeckou branou v Borku u náhona, kde mimo jiné byla postavena vysoká zeď, na kterouž mnozí chlapi lezouce, všeobecnou veselost budili. Ten kdo nahoru se dostal, od přítomných hostů penězi podělen. Mládež dostala od bývalé mlynářky pí Strakové ze Živanic, nyní pí. Konečné z Pardubic množství cukrovínek. Zábava při hudbě, tanci, zpěvu, všelikých hrách atd. trvala až do slunce západu, načež veškerenstvo při hudbě a zpěvu ubíralo se zpět do příbytku svých. /Pamět. kniha Obecné školy v Bohdanči/.

Jan Veselý navrhoval zřízení "Rybářské a lukařské školy v Bohdanči" též bylo jednáno o zřízení "Zimní hospodářské školy", ale k uskutečnění nědošlo. /Osvěta lidu r. 1913 měs. březen/.

~~Pokračování kursy pro dívky~~

M ě š ť a n s k é š k o l y .

Měšťanská škola chlapecká v Bohdanči byla povolením ck.zemské školní rady výnosem ze dne 14.srpna 1894.zřízena.

k zřízení školy dal popud MUDr Poapíšil,u něhož bydlil Jan Ev.Kosina,jako pensionovaný zemský inspektor a příznivec Bohdanče, který s prof.Dr.J.Kvíčalou,ck.univ.profesorem a přisedícím zemsého výboru sjednali zřízení měšťanské školy.

Tou dobou byli členové místní školní rady pp.:J.F.Čech předseda, P.Adolf Schlögel,děkan, Josef Hroch,říd.uč., Jan Mareš,Fr.Peška, J.Pinkas,Václ.Polák, Václ.Šturm a Jan Uhlíř.

Měšťanská škola dívčí povolena výnosem ck.zemské školní rady ze dne 29.srpna 1895. Obě školy jsou pod společným ředitelstvím.

V školním roce 1894/5.byla 1.třída chlapecká v hostinci "Bavořích" Druhým rokem,kdy otevřena druhá třída byly obě třídy měšť.školy chlapecké v radnici.Téhož roku otevřena 1.třída měšť.školy dívčí, jež umístěna byla v obecné škole.

Zatím postarala se obec o samostatnou budovu školní.Podle protokolu škol.rady z 27/3 1895 byl koupen dům čp.109 náležející Anně Polákové za 7.500 zl,který byl otcovským domem známého iluminátora Matouše Radouše a rodným domem básníka Jaroslava Langra, a dům čp.108 náležející dříve Aloisii Stárkové,později Km.Olišerovi Po zboření obou domů byla arch.Kříčkou postavena budova nákladem 174.000 K. a od roku 1896 slouží svému účelu.Kolem budovy měly jít dvě nové ulice,jedna do "Ráje" druhá rovnoběžně s Přeloučskou ulicí,k čemuž však nedošlo.

Dne 19.dubna 1896 o 3 hod.odpol.byl posvěcen základní kámen nové budovy měšťanských škol.Starosta p.Jos.F.Čech rozeslal ku slavnosti té pozvání,dle něhož průvod z chrámu Páně měl se sestavit v tomto pořadu:Sbory učitelské se školní mládeží, 2/.Místní spolky sprapory. 3/.Ředitel choru s pěveckým sborem. 4/.Duchovenstvo, 5/.Hosté. 6/.Městská rada,obecní zastupitelstvo a místní školní rada. 7/.Obecenstvo.

Po příchodu na stanoviště zapěli žáci měšť.škol a pp.učiteli smíšený sbor,po němž následovala řeč R.Aloise Kašpara:Uvítav hosty poukázal řečník na těžkou práci vychovatelskou,vybízel rodiče ku podporování dobrých snah učitelstva a trefnými slovy upozorňoval

okolní občanstvo na výhody plynoucí z návštěvy školy měšťanské. Ku konci poděkoval všem, kdož o zřízení zdejších škol měšťanských se starali. Škoda, že po celou dobu řeči velebného pána padal hustý déšť, kterýž způsobil velikou proměnu v ustanovení jednotlivých skupin. Zejména dívky prochaly ku svým, hledající přístřeší. Jak snadno mohla některá přijíti k úrazu. Jen obětavostí obecnstva možno děkovati, že žádné neštěstí se nestalo.

Po vykonaném obřadu svěcení uloženy památky, běžné mince a poslední zprávu záložny Bohdanečské. Pamětní listina obsahovala vyličení poměrů místních a stručný přehled politický. Na to následovalo zazdění a klepání s případnými hesly. Když bylo žactvo zapělo ještě jeden sbor nastoupen v dřívějším poměru pochod do chrámu Páně a slavnost skončena chvalozpěvem "Tebe Boha chválíme".

Mezi hosty na prvním místě sluší jmenovati velectěného ck. okres. školního inspektora Fr. Šváchu, veledůstojného p. P. Frant. Sloupa, děkana pardubického. Ctěné učitelstvo bylo četně zastoupeno. /Školský věstník pro okr. Pard. Hol. a Přel. č. 8 r. I/.

Otevření měšťanské školy v Bohdanči.

Minulou neděli konala se v našem starobylém městě slavnost, která zase opakuje se jen po dlouhém čase. Vystavělo zastupitelstvo města Bohdanče svojí mládeží nádhernou a dalekému okolí dominující budovu školní a to pro měšťanskou školu dívčí a chlapeckou. Budova ta velikou obětavostí vystavená, tento den církevním posvěcením odevzdána byla svému účelu. Již časně z rána probuzeno bylo obyvatelstvo města střelbou z hmoždířů a slavnostní hudbou. Před 9. hod. začali se sjížděti četní zvaní hosté, kteří byvše slavnou městskou radou uvítání, odebrali se do místnosti besedy "Langer". O půl 10. hod. odebral se průvod do chrámu Páně, kdež sloužena byla slavná mše sv. Po mši sv. hnul se průvod, v němž jsme pozorovali mimo jiné pány: zástupce sl. ck. okr. hejtm. a sl. ck. okresní škol. rady, p. Svobodu, řed. měšť. škol z Pardubic, p. Václ. Formánka, zemského a říšského poslance, zástupce vel. kostatku p. K. Šimona, p. rytmistra Bolm Van Goettena, mnoho okolních pp. učitelů atd. Po příchodu průvodu ke školní budově zazpívala mládež školní, načež byl důst. p. světitel, děkan P. Ad. Schlögel přivítán žákem a žačkou měšť. škol zdejších. Mezi tím družičky pozvané hodnostáře podělovaly vkusnými kyticemi. Pan děkan odpověděl krátkou řečí na oslovení a následovala řeč p. Fr. Čechetky, kaplana místního. řeč jeho byla pěkně promyšlena a učinila na všechny přítomné náležitý dojem. Obsah její byl krátce as následující: Na heslo: Nebude-li Hospodin stavěti domu, nadarmo pracují, kdož staví jej", uvedl řečník, že nejdůležitějšími činiteli při výchově mládeže jest vzájemná shoda mezi učiteli a dětmi. Vyličil vzletnými slovy pokrok tohoto století ve všech oborech lidského vědění a zejména pokrok našeho národa, který nejlépe dokázán byl dvěma posledními výstavami. Pouká-

zal na nutnost dalšího vzdělání, kterého může i ten nejchudší dosíci. Vybídnul učitele, by v duchu národním mládež vyučovali a mládež tak vedli, by křesť. cnosti se u ní vyvíjely a smysl pro pořádek, zdvořilost a mravopochestnost u ní panoval, které jsou úhelným kamenem vši vzdělanosti, čehož dosáhnou, když s rodiči budou jedna duše, jedno srdce, když jeden druhému překážeti nebude; zejména ať rodiče svými skutky a příklady dítky k dobrému vedou. Přál si úplné shody mezi školou a církví, která vědě nikterak nepřekáží, ale ji podporuje a zušlechťuje. V další své řeči obrací se k mládeži a vybízí ji, aby prospívala v nové této budově věkem a moudrostí, aby byla pak ozdobou města, zdárnými syny matky církve a drahé ptčiny. Dále děkuje otcům města, kteří postavili pomník svého srdce, své vzdělanosti, své lásky k vlasti nejdůstojnějším způsobem a tak připojili novou nádhernou budovu k těm četným budovám, které národ náš po vlastech svému dorostu byl postavil. Děkuje nejdůst. světitelům a p. hostům a ku konci přeje, aby dům ten dlouhé věky sloužil ku čestnému povznesení obce rodné. Po řeči této vysvětlil pan světitel budovu tuto, načež po návratu jeho zazpívala opět mládež školní.

Na to odevzdal p. arch. Č. Křička z Kolína klíče budovy p. starostovi města po delší, vlasteneckým duchem proniknuté řeči, ve které skutek zřízení měšť. školy v našem městě přirovnal ke članku, který opět připojen jest v dlouhý řetěz úspěchů, jichž národ náš pracně sobě vydobývá a který až dokončen bude, jest hozen, by zdobil hrdlo matky naší Čechie. Klíče tyto odevzdal starosta obce p. J. Fr. Čech p. řediteli Ant. Markovi, který přijav tyto z rukou jeho, v úvodu řeči své poukázal na práce, jež Pernštýnský pán v okolí Bohdanče podnikl a tím okolí zvelebil. Vy vykonali jste též kus práce osvětové, vzdělanosti. Zbudováním budovy dali jste na jevo, že chcete pokračovati s duchem času. Kdo lid miluje, musí mu otvíratí prameny osvěty. Zbudováním šk. měšť. postavili jste si pomník lásky ku vzdělanosti, lásky ku mladému pokolení. Neželte obětí, které jste přinesli, any jsou na dobrý úrok uloženy. Školy měšť. jsou školami tak zvaného malého muže, totiž živnostníka, obchodníka, rolníka. Ale školy měšťanské jsou velmi dobrou přípravou pro školy odborné a ústavy učitelské. Výsledky škol měšť. svědčí o potřebnosti jich a že zdárně plní úkol svůj. Símě je zaseto, ale mladá rostlinka potřebuje tepla a vláhy, měli vydati ovoce. Je to podpora obce, je to podpora rodičů. Škola nemohla by zdárně pracovati na prospěch dětí, kdyby rodina jí nepodporovala a nebo dokonce práci její rušila. Chtějte, rodičové, aby dítko vaše bylo chloubou celého vašeho života a v stáří vaší podporou. Umiňte si, drazí otcové a matky, že nedopustíte, aby vznešená tato budova osířela. Obracím se k tobě mládeži. Každý je svého štěstí strážce. Buďte pilní, škola vám podává příležitost k osvojení důkladnějšího vzdělání! Řečník mimo jiné poukazuje k obrazu Komenského. Pohled na jeho tvář oživuj ve vás myšlenku: Školou, vzděláním ku svému štěstí. Když všechny podmínky zdárného ~~vývoje~~ rozvoje budou splněny, pak rozkvetete blahobytem, potomci vaši vám žehnati budou. Ejhle lid český, jenž dovedl si od úst odtrhnouti, dovedl vzorně pracovati pro blaho dětí a vnuků svých pomáhal rozšiřovati osvětu a slávu drahé vlasti své! Řečník zakončil vzletně přednesenou řeč svou, provolav slávu císaři. Po řeči této promluvil ještě ve jménu ok. okres. školní rady p. Jos. Svoboda ředitel měšť. školy z Pardubic, načež odebral se průvod zpět

do kostela, kde slavnost zakončila. Odpoledne odbývala se za hojného účastenství slavnostní hostina v besedě "Langer", ve které proslovy byly četné přípitky. Při této příležitosti koncertovala domácí kapela na náměstí. Večer pak zakončena byla slavnost svěžím vínkem tanečním v besedě Langer. /Čas. Kunětice, roč. II. čís. 2 z list. 1896/.

Zahrada školní byla zřízena v roce 1899 nákladem 321 K 88 h. Touto dobou rovněž okolí školy upraveno, akátové stromořadí vysázeno a budova od náměstí vkusným plotem oddělena.

Na měšť. škole chlapecké působili:

Ant. Marek /nar. 1856 v Dobrušce/ jako ředitel od 23. srpna 1894

Frant. Bažant, odbor. učitel gramatický /nar. 1868 v Tuněchodch/ od 1894

Arnošt Kabeleš, odb. uč. přírodopisu /nar. 1862 v Heřm. Městci/ od r. 1895 do 1. listop. 1903

Frant. Cinner /nar. 1877 v Kutné Hoře/

Josef Moravec, odb. uč. techn. /nar. 1866 v Kaňku/ od r. 1896,

Stanislav Teplý r. 1903 zastával uč. Cinnera.

Na měšť. dívčí škole: působí: Ant. Marek, řed. chlap. školy, jemuž tato škola byla přidělena od 1. září 1895.

Antonín Erbenn, odb. uč. gram. /nar. 1867 v Nechanicích/ od 1895

Václav Vodaš, odb. uč. techn. /nar. 1851 v Písku/ od 1/1 ~~1895~~ roku 1903, a od 1/9 do 1/11 1903, po něm

Jan Pozdáník /nar. 1873 v Loděnicích/ od 1/1 do 15/7 1903

Jos. Dubcová /nar. 1880 v Pardubičkách/ od 1/11 1903

Stanislav Teplý /nar. 1878 v Hor. Bradle/ od 1/5 do 15/7 1903

Otakar Horák /nar. 1878 v Sezemicích/

Ant. Pořt, odb. uč. techn. /nar. 1862 ve Stéblové/ od 1/12 1905 do 12 list. 1906, kdy jmenován zat. do Pardubic, po něm

Anna Štěpničková /nar. 1881 na Smíchově/

Frant. Elišerová, odb. uč. přírodopisu /nar. 1863 Kolín/ od 1/8 1897 do 31/8 1905, kdy ustanovena v Ledči n. S. po ní

Anna Jankovcová /nar. 1874 v Lukavci/ od 1/9 1905

Eliška Slavíková industr. uč. od 30/9 1896

Pokračovací škola průmyslová

byla zřízena na základě ek. min. kultu a vyučování z 17/10 1903 a jest spojena s měšť. školou chlapeckou.

Pokračovací kurs pro dívky školy odrostlé

uspořádán v l. 1901-2 a 1902-3 při měšť. škole dívčí měšť. Kurs zanikl.

Ernst Ernst Willers

Georg Friedrich Leinhardt Herz

Rezepte

2. Liden sind gegenwärtig in der Luft, auch sind
die Liden der Magistrate, welche in der
Luft sind, die Luft in der Luft sind.
Hier ist die Luft in der Luft sind.
Hier ist die Luft in der Luft sind.

Leinhardt